Incipit opus tripartitum Preſtantiſſimi viri Joannis de Gerſon de preceptis decalogi / de cõfeſſione / et arte bene moriẽdi / ad quẽdaz ep̄m Epiſtolare exordium.

Reuerende in xp̄o pater ac domine metuẽde. cõquerit dominꝰ per prophetam Eſayam. Propterea inquit ductus eſt populus meus in captiuitatem. quia non habuerũt ſcientiã. ⁊ nobiles eius interierunt fame ⁊ multitudo eius ſiti exaruit. Hec ſcientia non alia accipienda eſt ꝙ̈ cognitio legis dei et ſuorũ mandatoꝝ ad ſalutem conſequẽdam neceſſaria ſiue proficiens. de qua itidem ſcientia verũ eſt illud apoſtolicũ. Ignorãs ignorabitur: nam cũz qualibet alia ignorantia poteſt ſtare ſalus. Et quoniã multi ſunt ex ſimplicibus quibus non predicatur verbum: aut non taliter predicatur ꝙ ad prefatam ſcientiam deueniant. agente hoc vel ignorantia vel negligentia predicantium. cõmodum fore exiſtimaui ſi velut in tabula quadã tenorez noſtre legis et ſuorũ preceptoruz rememorationem ſententioſam cõpendio depingerem. aut velut in breui ſpeculo cernentibus obijcerẽ. quatinus ipſi haberẽt curati minus inſtructi aliquod ſolidũ ⁊ aptum quod in toto vel per partes diebꝰ dñicis et feſtiuis legere poſſent ſuis plebibus vt ſcirent et intelligerẽt ad quid: ⁊ propter quid: et a quo facte ſunt. quid inſup credere. quid agere et quid obmittere diuina lege teneãtur et quemadmodum a peccato reſurgere. Et forſan ſimile opus attemptatuz eſt iam a peritioribus. ⁊ ſalubriori breuitate compoſitum. Quod ſi ita eſt certe non inuideo. Tantũmodo reuerende pater dignetur aĩaduertere veſtra paſtoralis ſolicitudo ſiue iſto modo ſiue alio fiat. ꝙ ſingulis diebus dñicis et feſtiuis diuine legis tenor per veſtraz dyoceſim vbilibet publicetur. ne per ignorantiam eius plebs veſtra pereat et ducatur in captiuitatez peccati. Ne preterea a ſpeculatore qui non denunciauerit interitũ vel gladiũ ſanguinis requiratur. ſed liberaretur denũciatione tali: et rebelles ſoli in ſuo ſanguine depereant. ¶ Mittit autem mea deuotio opuſculum prefatum. quod ſi dignum ad hoc putetur poterit veſtra liberalis charitas cum pauco ſcriptorum labore et leuibus expenſis bene expoſitis facere illud multiplicari et correctuz ad ſingulos curatoꝝ veſtrorum deſtinari cum edicto de publicando vt tactum eſt in abſentia ſermonũ ⁊ ꝙ̈tum gratia dei eos adiuuari exponendo. ¶ Deniqꝫ ſi quid addendum aut reſcindendum aut corrigendum eſſe dictauerit veſtra prudens dñatio iure ſuo id facere fas habebit. Scio tamen ꝙ poſt multa a me: ⁊ multis alijs peritioribus examinationum nihil deprehendi quod videatur poſſe a beniuolo interprete ſalua fidei et morum puritate ſuſtineri. Et adijci longe ampliora potuerãt ſed breuitas moderne amica deſidie ſecreta eſt. Bene valete ſcriptum Pariſius.

UVA. BHSC. IyR_113_2

Prefatio in opuſculuz tripartitum.

Chriſtiãitati ſuus qualiſcunqꝫ zelatoꝛ proſperuz ad virtutes vitijs depulſis incrementum. ¶ Salubꝛe duxi ſequẽs opuſculum tripartitum de preceptis. de cõfeſſione: de ſciẽcia moꝛtiſ breuitate qua potuit tradere. quattuoꝛ pſertim xp̄ianoꝛuz generibus profuturuz. Primo ſacerdotib' et curatis illiteratis atqꝫ ſimplicibus qui pfeſſiones audire debent. Scđo indoctis quibuſcũqꝫ pſonis ſecularibus aut religioſis: que eccleſie ſolitis ſermonibus aut predicationibus pro diuinoꝝ̄ preceptoꝝ̄ noticia intereſſe nõ poſſunt. Tertio pueris ꝛ iuuenib' qui a rudimẽtis infantie circa fidei noſtre generalẽ tenoꝛẽ ꝛ principalia puncta primit' debẽt erudiri. Quarto pſonis domos dei ꝛ hoſpitalia loca frequẽtantib' ꝛ infirmorum ſolicitudinẽ gerentibus. ¶ Quocirca ad huius doctrine publicationẽ quadruplex pſonarũ ſtatus debet vigilare. Primo prelati quoſ inferioꝛuz curatoꝝ̄ regimẽ de ppinquo cõcernit quibus inſup curatoꝝ ignorãcia craſſa diuine legis ꝛ inſufficiens eruditio ſimplicis populi imputabiť in pcc̄m. Scđo parentes pro filijs apud ſcholarum rectoꝛes inſtare deberent. Tertio domoꝝ̄ dei ꝛ locoꝝ hoſpitaliũ gubernatoꝛes ꝛ magiſtri. Illi quarto generaliter. qui in verbis aut factis ꝛ alijs ſignis: alios ad peccandũ induxerũt. quiqꝫ ex officio alios docere debuerãt ꝛ id agere negligunt. Hi nãqꝫ ſumptibus ſuis ꝛ diligẽtijs per hui' aut ſimilis doctrine publicationez debẽt aliorum correctionẽ pcurare. hoc enĩ agere pnĩa quedaz. hoc eſt ſatiſfactio. hoc opus mie: deo acceptius q̄ elemoſyna coꝛpoꝛalis. ¶ Agant igiť prenoĩati q̄ doctrina huius libꝛi inſcribať tabellis affigatur tota vel per partes. in locis cõĩbus. vt pote in parrochialib' eccleſijs. in ſcholis in hoſpitalib'. in locis religioſis. ¶ Deniqꝫ expediẽs videretur vt ſup hoc fieret a principãtib' edictum: aut q̄ ab eccleſie prelatiſ indulgentie conferẽtur. Auctoꝛ vero ſepim exonerat apud te xp̄ianitatẽ ſanctiſſimam. agat quilibet q̄ in te ꝛ de te gloriatur quod bonum eſſe cognouerit. ¶ Gloria ſit altiſſimo deo in cuiuſ nomine pñs aggredioꝛ opus. ad ſalutez fideliũ aĩaruz oꝛdinatũ ad eruditionẽ pcipue rudis ꝛ idiote popľi ꝛ eoꝝ̄ quibus cõſuetis eccleſie ſermonib' ꝛ predicationib' minus intereſſe aut infoꝛmari cõceditur. In quo veluti tabella quadã ꝛ compẽdio breui: tenoꝛez fidei xp̄iane lucide poterũt inſpicere: ꝛ diuina pcepta phibitioneſqꝫ vt ex his q̄d agere quid ve fugere debeant: poſſint diſtinctiuſ agnoſcere. ¶ Continet autem preſens tractatul' capitula. xviij. quoꝝ̄ quodlibet in duas vel tres vel quattuoꝛ particulas cõuenienter ſubdiuidi poſſet.

¶ Primũ capitulũ affirmat

mundũ a deo fuiſſe creatuz. Et q̄ ipſe deus vnus ſit ꝛ trinus. Cur etiaz aut ad quem finem. homo creatus ſit.

UVA. BHSC. IyR_113_2

Firmiſſime credēdū eſt
⁊ nullatenus dubitan-
dum ꝙ ſolum vnus eſt
deus omnipotēs oīa
ſciens: ⁊ oēm ꝑfectionē
habens in tribus ꝑſonis diſtinctis: q̄
ſunt pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſanctus. Qui
mundū creauit ⁊ creatū regit ⁊ guber-
nat ſola ſua liberrima voluntate et di-
gnantiſſima bonitate. Speciali autez
ꝓuidentia humanam gubernat ⁊ diri
git creaturā dans viris et mulieribus
aīas immortales creās eas: tp̄alit̃ tūc
cū eas corꝑibus infundit et ad ymagi-
nem ⁊ ſimilitudinē ſuam formās eas.
vt creatus homo ſuū conditorē deū co-
gnoſcat diligat veneretur: ⁊ eiuſ prece
ptis in hac mortali vita obediens per
opera bona et meritoria: vitā tandem
immortalē beatitudinis plenā: ī aīa ⁊
corpore ꝑpetuo conſequat̃. ⁊ ita ſit bo-
nis angelis ſociatus ⁊ in loco malorū
angelorum ſiue demonū ſubſtitutus.
Qui demones ꝓpter pcc̄m in has in-
feriores partes terre corruerunt dāna-
tionis ſentētiā ſuſtinētes. Cū quibuſ
etiaz iuſtiſſime damnabunt̃ hoīes ini-
qui: diuinis preceptis inobedientes: ⁊
more beſtiali quaſi non haberent ani-
mam rationalem ſuis voluptatibus
ſeruientes.

¶ Secundū capitulum oſten-
dit humanū genus ꝓpter primorū pa
rentum tranſgreſſionē et pcc̄m multi-
plicem incurriſſe miſeriam.

Fidei veritate credendum eſt pri-
mos parentes noſtros Adam et
Euam qui ad tam nobilem finem cō-
ſequende beatitudiniſ creati fuerant:
clauſiſſe paradiſi ianuam et beatitudi
nis introitum toti ſue poſteritati ge-
neris humani. Quoniā per peccatum
inobedientie: donum iuſticie origina-
lis quadā hereditaria poſſeſſione pro
ſe ⁊ ſuis poſteris acceptum a deo: ipſi
proditores perdiderunt. Quo dono
gratuito originalis iuſticie conſerua-
to nos omnes a culpa immunes fuiſ-
ſemus. ⁊ ab omni miſeria famis ⁊ ſitiſ
aut īfirmitatis abſoluti ⁊ ab alia qua-
libet penalitate liberi: adeo ꝙ omnis
alia corporalis creatura nobis pacifi-
ce ſubiecta fuiſſet. ⁊ tandem abſq̄ mor
tis pena in paradiſum fuiſſemꝰ tranſ-
lati. Hoc autem dono per pcc̄m primo
rum parentum vt premiſſum eſt per-
dito: nos moriēdi neceſſitatē ⁊ vniuer-
ſam quam patimur penam atq̄ miſe-
riam incurrimus: q̄z naſcimur in pec-
cato originali. ſ. in ꝑdicte originaliſ iu
ſticie carentia. contra quod peccatum
tanq̄ remedium efficax a xp̄o inſtitu-
tum eſt baptiſmi ſacramentum.

¶ Tertium capitulum decla-
rat qualiter a deo redempti fuerimus:
quis etiam ſit generalis tenor chriſtia
ne fidei ⁊ credendorum a ſingulis.

OMnipotens dominus ac piiſſi-
mus pater: nolens humanum
genus tot ⁊ tantis ſubiectum miſeriiſ
ineternuz perire ⁊ a regno paradiſi in
perpetuum exulare: concurrente iuſti
cia ſimul et miſericordia: his remedi-
um decreuit adhibere. Voluit ſiqui-
dem idem piiſſimus pater vnigenituz
filium ſuum abſq̄ corruptione carnez
ſumere ⁊ hominem fieri intra inteme-
rate virginis marie immaculatuz vte-
rum. Tantaq̄ et tam mirabilis vnio
facta eſt duarū naturarū diuine et hu-
mane in vna ꝑſona filii dei: vt vere deꝰ

UVA. BHSC. IyR_113_2

homo diceret et homo de⁹. Ipſe eſt ie-
ſus xp̄s ſaluator nr̄ parit᷑ et redēptor.
Qui antea q̄dē a p̄triarchis ⁊ ꝓphetis
denūciatus: nouiſſime in fine tꝑoꝝ in
hac vltima mūdi etate: cōcept⁹ ⁊ nat⁹:
a paſtorib⁹ eſt cognitus. a tribus regi
bus oriētis adoratus. a ſymeone ſene
⁊ alijs ꝗ̄ pluribus predicatus. ⁊ a b̄to
iohe bap. digito demōſtrat⁹. Idē deus
⁊ dn̄s nr̄ ieſus xp̄s circit᷑ annoꝝ trium
ſpacio: legem diuinā chriſtianāq̃ reli
gionē predicauit ⁊ docuit: eā innume-
rabilib⁹ miraculis confirmādo. quā ⁊
in ſcripturis q̄ttuor euāgelioꝝ nobis
ꝑ ſuos miniſtros exhibitā obſeruādā
reliq̄t. Ordinauit inſuꝑ ſeptē ſacra ec-
cleſiaſtica: q̄ ſunt baptiſm⁹. confirma-
tio. ordo. euchariſtia. pn̄ia. mr̄imōiū:
vnctio extrema. Ipē poſtremo vt nos
redimeret ⁊ ſaluaret: ſub pontio pyla-
to ſupplicio crucis acerbiſſimā ſuſtinu-
it paſſionē ⁊ mortē. ſepultus deinde: ⁊
tertia die reſurgēs: ſpacio dierū. xl. di-
ſcipulis ſuis veritatē ſue reſurrectiōis
declarās frequent᷑ apparuit: et tandē
vidētib⁹ ap̄lis celos aſcendēs: ſedet ad
patris dexterā in excelſis. ventur⁹ eſt po
ſtremo idē dei fili⁹ ih̄s xp̄s in fine mū-
di ꝑ ignē finiēdi ⁊ in meli⁹ immutādi.
iudex gn̄alis hoim cūctoꝝ in aīa ⁊ cor
pore reſuſcitādorū. redditur⁹ ſingulis
premia meritoꝝ. bonis ſiquidem cele-
ſte regnum pennis b̄titudinis. pctori-
bus vo penale ſuppliciū ignis eterni.

¶ Hic eſt generalis tenor orthodoxe
fidei chriſtiāe: quā firmiter credere te-
netur catholic⁹ q̄libet rōne vtēs abſq̃
curioſitate: pure atq̃ ſincerit᷑ ſine falſi
tate: ⁊ certitudinaliter reiecta dubieta
te: ⁊ nolens plus ſapere ꝗ̄ oportet: ſed
occurrētib⁹ difficultatū dubijs humili
ter ſe ſubmittat credulitas ſimplicium
intemerate fidei ſc̄e matris eccleſie. ſa
pientū prelatorū ⁊ doctorū ac oīm ſan-
ctorū q̄ in teſtimoniū hui⁹ inuiolate fi
dei vſq̃ ad mortē dimicauerūt. Cōtra
hāc fidē illibatā grauiſſime peccāt he-
retici: ſciſmatici. idolatre. ſortilegi. in
cātatores. ⁊ magici. ceteriſq̃ artibus a
lege diuina ꝓhibitis vtētes. aut demo
nū inuocatores. ⁊ generaliter q̄ articu-
los fidei nr̄e: totaliter aut in parte: pa-
lā vel occulte deridēt. Illi preterea qui
nō credūt deū omnia iuſtiſſime regere
ſua liberrima volūtate. ſꝫ poti⁹ aſſerē-
tes oīa nature vel fortune vl᷑ fato ſubij
ci. Preterea maloꝝ queādmodū bono
rū finalē ſaluationē affirmantes. Illi
deniq̃ q̄ nr̄oꝝ actuū imputabilitatem
ad meritū vel demeritū negāt qui dei
predeſtinationē vel reprobationem di
cūt operū nr̄oꝝ tollere libertatem. Mo
rū ſiles cōtra fidē orthodoxā ſunt erro
res innumeri: ꝓcedentes ex intellectu
ſuperbo hūiliare ſe deo recuſante. aut
ex falſa philoſophia vl᷑ poti⁹ melācolia
fanthaſtica. aut demū ex voluptuoſa
carnalitate rōnis iudicium ⁊ affectus
pietatem ſubuertente.

¶ Capl'm quartū: manifeſtat q̄d deus nobis obſeruandum precepit enumerans decē precepta decalogi.

SI igitur (vt in ſupiorib⁹ habitū
eſt) deus optim⁹ atq̃ iuſtiſſimus
nos hoīes vltra ſupq̃ irrōnales crea-
turas adeo excellent᷑ ꝯdiderit ad ymā-
ginē ſuā. ſ. dans memoriā intellectum
atq̃ voluntatē vt cognoſcamus eum
ſeruiamus ⁊ amemus. Miſericordiſ-
ſime preterea redemerit paſſionē pro
nobis talem perferendo qualem nec
ipſi pro delictis noſtris ſufferre velle-
mus ꝑfecto iuſtiſſimū eſt: vt ipſi deo

UVA. BHSC. IyR_113_2

fideliter ſeruiam⁹ tanq̄ ſubiecti ſupremo dño. ſicut filij naturales prī legitimo: ⁊ velut ſerui ex dñio peccati: carcere: morteq̄ redēpti: ſaluatori liberaliſſimo. Attento q̄ nobis eius p̄cepta ſeruātibus: gloria inexcogitabilis ab eodē ꝓmittit̄. trāſgreſſorib⁹ ꝟo ineſtimabilia tormēta reſeruantur. Cognoſcens nihilomin⁹ ipſe pijſſim⁹ pr̄ nr̄az fragillitatē ⁊ exiguā potētiā: nequaq̄ reqrit a nobis om̄e ſeruitiū qđ ſm iuſticie rigorē exigere poſſet. dedit quinpotius certū numerū preceptorū: quorū obſeruatio ſibi ſufficiens eſſet. que etiā legis decalogo cōtinent̄. Qua propter: ad hec precepta ſcienda ⁊ intelligenda tenetur quilibet per ſe vel aliū diligentiā apponere pro conſeruatione vite ſp̄ualis: q̄tum pro vite corporalis ſuſtentatiōe poneret. et eo maiorem quo immortalis anima eſt in corpore preſtātior. ſine quoꝝ noticia nullus poteſt cōuenienter pctā vitare aut ab eis reſurgere. ⁊ quoruz ignorantia ex deſidia proueniēs nō excuſat ſed accuſat ⁊ condēnat. Sunt autem hec decem precepta his metris cōprehenſa. Unum crede deuz. nec iures vana per ipſum. Sabbata ſanctifices et venerare parentes. Non ſis occiſor. fur. mechus. teſtis iniquus. Uicinicq̄ thoruz reſq̄ caueto ſuas.

Capitulum. v. eſt de explanatione primi precepti.

PRimū p̄ceptuz eſt. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo ex tota mente tua ⁊ ex tota ꝟtute tua. Hoc eſt nō volēs ſciēter rem quācunq̄ amare pluſq̄ deū: ꝓpt̄ quā dei amorē perdas. Hoc aūt preceptuz cōueniēter ab hoīe ſeruat̄ ⁊ non aliꝰ ſi legē dei ⁊ alia p̄cepta opib⁹ ipleat. Quiſq̄s eñi mortalit̄ peccat p̄ceptū hoc ifringit. q2 voluntatē ſuā: diuine volūtati oppoſitū p̄cipiēti ante ponit. ¶ Specialr̄ autez cōtra hoc p̄ceptū agunt hoīes ingrati ꝯtra diuina iudicia ⁊ ordinatiōes: aut regimen. erga ſe: vel alias creaturas murmurātes: q̄ſi non eſſet de⁹ oīno iuſtus bon⁹ atq̄ miſericors ⁊ tot⁹ amabilis atq̄ deſiderabilis. ¶ Illi item qui in foueā deſpatiōis ſe ipſos p̄cipitant per impaciētiā. ¶ Illi p̄terea q̄ vrgēte infirmitate aut neceſſitate aliqua ſortilegos cōſulūt ⁊ diuinatores. vtentes pomis inſcriptis: aut breuibus cartulis ſiue cedulis collo ſuſpenſis. aut caracterib⁹. et alijs q̄buſlibet vanis credulitatib⁹. q̄ſi de⁹ ipſe nō eſſet vſq̄q̄q̄ bonus potēs ⁊ ſapiēs ad eis ſuccurrēdum q̄tū ſit eoꝝ neceſſitatib⁹ expediens. Faciat igit̄ hō in neceſſitatib⁹ cōſtitut⁹ q̄tuz pōt: ꝓcurās remediū naturali induſtria: nō tēptando deuz qđ graue pctm̄ eſt: aut noua miracula expectādo deſiderādoq̄. Reliquuz vero qđ nature vires excedat: deo plena fide cōmittat: ⁊ idubitāter de⁹ q̄ noſcit oīa q̄q̄ optim⁹ eſt: illud qđ optimū eſt cōmodiſſimūq̄ fuerit hoī ꝓfert: ſepe eq̄dez infirmitas paupt̄as aut alia q̄uis tribulatio eſt hoibus vtilioꝛ q̄ nimia proſpit̄as q̄ faciliter abutimur. ſcit nāq̄ pr̄ qđ filio ꝓſit. magr̄ qđ diſcipulo cōueniat: ⁊ medic⁹ paſ̄ti de remedio cōpetēti nouit meli⁹ ꝓuidere. Peccāt iſup ꝯtra p̄ceptū hoc illi q̄ mūdāo q̄dā timore irriſoruz aut oblocutorū verba formidātes diuīs p̄cept[illegible] obedire verētur. q̄ ꝓpt̄ ēt grauiſſime peccāt hmōi irriſores: ꝑſonas diuīo ſuitio deditas iſtatu religiōis ꝟgitat[illegible] aut viduitatis cōſtitutas: aut ſtudio theologie depu

patientiu infirmo

UVA. BHSC. IyR_113_2

tataſ affectione carnali a bono ope re-
trahētes. ¶ Hoc rurſus ꝓcepto nobiſ
ꝓcipit honoꝛ ⁊ reuerētia ſctis exhiberi
ſpāliter virgini marie. ⁊ bono angelo
cuſtodi nr̄o vt nihil turpe ip̄o vidēte ⁊
pn̄te faciam⁹ qđ pn̄tibus hoīb⁹ agere
recuſarem⁹. q̄ꝺ deniq̄ ſctoꝝ reliq̄as lo-
ca ſcta ⁊ beatorū ymagines debemus
venerari. non pro ipſiſ: ſed q̄ꝛ videndo
eas: honorē impēdim⁹ rebuſ rep̄ſenta
tis ꝑ eaſ. iuxta ritū ſcte matriſ eccleſie
alioq̄n pctm̄ ydolatrie committiť ima
ginez ſm̄ ſe adorando: credendo ip̄am
ymaginē pulchrā ſiue turpē: nouā aut
veterē plus aliq̄d hr̄e virtutis: et q̄cq̄
numinis includere vel diuitat. ¶ Huic
ꝓcepto plurimū cōtrariať nimius ho-
noꝛ dn̄is tꝑalib⁹ aut magnatib⁹: adu-
latione ſiue malo aliq̄ fine exhibitus.
Oīs etiā ſimulatio vľ ypocriſis ad in-
anē hoīm gl̄iaz aut fallacē deceptionē
oꝛdiata. In moderatuus itē amoꝛ pa-
rentuz erga filios ⁊ gn̄aliter auri ⁊ ar-
genti aut alicui⁹ creature. ſic q̄ hō ibi
ſiſtat. ⁊ in eis ꝯfidētiaz ponat. Nō em̄
hec oīa ab infernali moꝛte nos poterīt
liberare. ſolus q̄ppe de⁹ eſt verus ⁊ fi-
delis amicus: q̄ in extrema neceſſitate
opem p̄ſtare pōt. vn̄ ⁊ ſuꝑ oīa ꝯfidēter
cum coꝛdis ſinceritate honoꝛari debz
adoꝛari ⁊ diligi.

¶ Cap. vi. De ſcđo precepto.

Secūdū ꝓceptū eſt. Nō iurabis ꝑ
nomē dei tui in vanuz ⁊ ſine cauſa.
¶ Contra preceptū hoc principaliter
agunt: qui ſcienter q̄ falſuz eſt: vel fal-
ſum eſſe credunt iurant: periuriū com
mittendo. Valde nāq̄ hoc graue pec-
catū eſt: cum de⁹ aſſumať tanq̄ teſtis
falſitatis: ⁊ qui artificioſe iurat falſuz
artificioſe deierat. quanq̄ em̄ pro loco
et tēpoꝛe couenienter veritas poſſit ſub
ticere: nō tn̄ dici falſum ſcienter ⁊ per-
iuriū cōmitti. Peccant etiaz grauiter
cōtra ꝓceptuz hoc q̄ turpia faciūt iura-
mēta. deū blaſphemātes. ⁊ aīas ſuas
iurādo demonib⁹ deuouētes. q̄ de hu-
manitate xp̄i ⁊ ſctis inhoneſte loquū-
tur. Contra q̄s oēs ſic ꝑiuros et blaſ-
phemos ſtatute ſunt leges punitiue.
tā a terrenis ꝓncipib⁹ q̄ a ꝑlat eccl̄ia-
ſticis. vn̄ dolendū eſt qđ ꝓpter negli-
gentiā ipſoꝝ ad q̄s penas exeq̄ ꝑtinet
nō ſoꝛtiūtur effectū. ¶ Multū v̄o di-
ligēterq̄ p̄miſſa deberēt attendere hi
q̄ cauſa lucri de facili iurāt. quēadmo-
duz mercatoꝛes ⁊ meretrices. Illi etiā
q̄ abſoꝛpti paſſione aut ebrietate in lu
dis frequēter inhoneſtis ſiue prohibi
tis: vt eſt taxilloꝝ ludus enoꝛmiter iu-
rant. et generaliter quicunq̄ peruerſa
cōſuetudine aut inclinatione ꝓueniē-
ti iuramentū emittūt. In talib⁹ q̄ppe
ſepe periuriū cōmittiť: ꝓpter qđ etiaz
tales aliq̄ peioꝛes ſunt in hoc ſarrace-
nis aut iudeis ⁊ minus dehonoꝛātes.
¶ Ad hoc aūt genus pcti periurij ſcz
reduciť votoꝛuz fractio: federis ⁊ ſolu-
tio fidei matrimonialis. Et generaliť
infidelitas: qua in alteri⁹ ꝑiudiciū ſe-
cretū illius reuelať. ſiue per cōfeſſionē
ipſius ſiue alio modo ſecreto cognitū.
lege nāq̄ diuina ⁊ naturalia: ſecretuz
teneri dz qđ in ſecreto acceptuz eſt niſi
alia via fuerit ſibi detectū. ¶ Poſtre-
mo cōtra preceptuz hoc reductiue pec-
cat: qui vouent aut promittunt ea que
ſunt de ſe illicita. q̄ ſi promiſſa talia:
opere cōpleant: grauius inde et dam-
nabilius peccant.

¶ Capitulum ſeptimum. De tertio precepto.

UVA. BHSC. IyR_113_2

Tertium preceptū eſt. Tu obſeruabis dies dn̄icos et feſtiuos ab eccleſia ſeruari p̄ceptos. ¶ Hec obſeruatio aut veneratio multipliciť accipienda eſt. ¶ Primo q̄dē: vt q̄libet xp̄ianus illo die dn̄ico vel feſtiuo: legittimo impedimēto ceſſante miſſā audire teneatur. ¶ Scd̄o vt quiſlibet eo die abſtineat ab om̄i labore aut mercatiōe. ⁊ alio quouis laborioſo ope: ſm̄ ritū ⁊ cōſuetudinē patrie quā inhabitat. quā conſuetudinē prelatus ſpūalis loci illi⁹ cognoſcēs: nō ꝓhibet. ꝙ ſi apud aliquē ſup tali cōſuetudine ſeruāda: aut alijs caſibus dubietas occurrat conſulat ille ſupiores ⁊ peritos. ne p amplam nimis aut ſtrictā conſcientiā: in pctm̄ cadat. Tertio accipiēdo eſt hec obſeruatio vt vnuſquiſq; illo die propriā vitā ⁊ cōſcientiā diſcutiat: de commiſſis criminib⁹: a deo veniā petens. Recognoſcere dꝫ tūc xp̄ian⁹ multiplicia bn̄ficia ſibi a deo p̄ſtita. nō in aliquo murmurādo aut ſibi guerrā de bonis ſuis faciendo: ſed grās referēdo. Debet tūc audiri v̄bū diuinū ⁊ ſpūalis doctrinā: pacifice atq; reuerenť: abſq; irriſiōe: aut impedimēta quocūq;. Meditetur preterea q̄libet ⁊ corā oculis cordis q̄ntum pōt cōſtituat mortē ſibi de ꝓpinq̄ imminētē: infernū atq; paradiſum. mortem etiā priorū hoīm q̄ in hac vita p̄fuerit. facta etiā memorabilia ſctoꝝ ⁊ ſctarū. Dicat Pater noſter. Aue maria. Credo: ⁊ alias ſi quas didicerit orationes deuotas. Penitētias iniūctas ſibi diligenter perficiat. Requirat inſuper diuinum auxilium interceſſione mediante ſanctorum ⁊ ſanctarum: a quibus velut pauper et mendicus elemoſinā ſpiritualem poſtulet. nūc ad vnū: nūc ad alium ſe conuertens quouſq; bonum aliquod ſpirituale: in ſaccum ſue paupertatis congeſſerit. Preterea doceat quiſq; curā alioꝝ habens: filios aut filias et alios ſeruitores: diebus ſolēnibus ⁊ feſtiuis ſimilia facere. horum enim obmiſſio culpabilis eſt defectus. ¶ Predictis tamē non obſtantibus licite poteſt homo dieb⁹ dn̄icis et feſtiuis aliquā recreationem ⁊ ſpaciamentū vel ludū honeſtū cauſa ſolacij aſſumere pluſq̄ alio tp̄e. dummodo p peccatū mortale nō offendatur deus: comedēdo bibēdo choriſando aut alium ludum exercēdo. Quamq̄ frequētiſſime in talibus ludis grauia peccata cōmittanť: quemadmodū periuria. rixe. diſſentiones. deſideria carnalia. opera. verba. ⁊ carmina luxurioſa: contra deum ⁊ equitatem iuſticie: adeo vt ſepius die dominico minus malū eſſet arare q̄ talia perpetrare. ¶ Contra preceptum hoc: peccant grauiter impedientes predicationem: aut diuinum ſeruitium verbis aut factis intra eccleſiam aut extra. ¶ Quiq; circa euchariſtie ſacramentum irreuerētes ſunt. aut erga alia eccleſiaſtica ſacramenta. ſicut baptiſmi. et matrimonij celebrationē quidam ſunt irridentes: et ſacramenta confirmationis et vnctionis extreme ſuſcipere contemnentes. ¶ Ceterū contra idem preceptum: valde grauiter delinquunt hi qui in certis ſolemnitatibus anni irreuerentias multas et abhominabiles perpetrant. Illi etiam qui talia facientibus dant conſenſum: illi preſertim qui ex officio poſſent et deberent talia impedire: nec excuſari poſſunt ludi pretextu. Aſſerit namq; veridicum prouerbiorum. Non patitur ludū: fama. fides. oculus.

UVA. BHSC. IyR_113_2

Capitulum octauum.

De quarto loquitur precepto.

Honora parentes: tuos eſt quartum preceptum. ¶ Hoc autē accipiendū eſt nō tantū de parētib⁹ carnalibus. ſed ⁊ de p̄latis eccl'iaſticis. et curatis noſtris. qui nos in xp̄o regenerauerūt. et generalit᷑ de alijs ꝑpoſitis ⁊ ſuperiorib⁹. magiſtris. ſ. bn̄factorib⁹ ⁊ terrenis principib⁹. Conſimilit᷑ etiā de mortuis ⁊ defunctis intelligenduz eſt quo ad hoc ꝙ pro ipſis deum rogare tenemur. ¶ Cōtra p̄ceptū hoc grauiter peccāt hi: qui ſine cauſa rōnabili ſuis ſuperiorib⁹ quibuſcunqꝫ detrahunt. aut maledicūt ⁊ eos prodūt. vel mortē eis optant. quēadmodū mali filij. parētū mortez frequēter deſiderant vt eorū hereditatē poſſideāt. Trāſgrediuntur etiā preceptū hoc. qui cōtēnūt precepta ſancte matris eccl'ie. veluti excōicationis ſniam paruipendētes. Et ieiunia indicta ab eccl'ia ſine cauſa rationabili ſoluētes. cū tn̄ ea obſeruare poſſent: ſine ſui corporis notabili grauamine. Sicut etiam libertatū eccl'ie violatores. que libertas eccl'ie cōceſſa eſt. nō tā fauore miniſtrorū eccl'ie. ꝙtū intuitu diuini honoris. non enī ꝑpter maliciaz aliquoꝝ miniſtroꝝ eccl'ie: debet a quoquā fideli xp̄iano ſtatus prelaticus aut eccl'iaſticus diffamari aut ledi. nec perdit virtutē ſuā baptiſmus aut miſſa celebrata ſiue aliud ſacramētum: ꝑpter maliciā miniſtrorū. ¶ Tenetur preterea hoc precepto laycus fidelis (quāuis aliqui eccl'ie miniſtri mali ſint) debitū reddere. miſſam audire. Decimas ⁊ oblationes ⁊ alia iura reddere: ordinata pro ſuſtentatione eccl'ie miniſtroꝝ. qui vacādo diuino ſeruitio toti reipublice ſeruiunt. plurimis aliorum hoīm ꝑpter tꝑales ⁊ neceſſarias occupatiōes ab hoc miniſterio prepeditis. qui ſic eccl'ie debituz reddit liber ⁊ īmunis deo nō hoīb⁹ ſeruit. ¶ Porro preceptū hoc infringunt qui leuiter nimis ⁊ inſipienter: redarguunt terrenos principes ſup eoꝝ actibus publicis ſiue cōſtitutionib⁹ et ſtatutis non attendentes ſepius eorū onera ⁊ ſarcinas graues: quas ſubditus ppl's non pōt nec debet cognoſcere: qua propter nec eos de facili iudicare. debet multa potius examini diuino reſeruātes coram quo ſunt ipſi p̄ncipes actuū ſuoꝝ rationē reddituri. Deniqꝫ ſoluunt hoc preceptū q̄ nolunt ſuperiorū ſuorū aut ſapientioꝝ acqeſcere cōſilijs ꝑprijs iudicijs innitētes. Prouenit qppe graue pctm̄ hoc: ex inobediētia ⁊ dedignāti ſuperbia. in errorē et deceptionē hominē inducēs. Cōtingit namqꝫ ſepi⁹ vt aliquis homo talit᷑ deceptus ſuperbia: tante ſe reputet ſanctitatis: vt humano conſilio non indigere ſe credat. Fit ꝑinde vt deceptus homo ille: propterea auſteraz nimis et indiſcretā abſtinentiā: ꝙ bonā eſſe credit capitis furiam aut aliā infirmitatē incurabilez malo ſuo periturus incurrat.

Nota

¶ Capitulum nonum.

De quinto precepto.

Quintum preceptū eſt. Non occides hoīem. Et eſt intelligenduz ꝙ nō eſt interficiēd⁹ homo: auctoritate ꝑpria vel ꝑticulari ⁊ ꝑ viā facti. pretermiſſa via iuſticie ⁊ eqtatis. ¶ Hoc p̄cepto diſtricte ꝓhibet᷑ oīe ꝑuerſum odium ⁊ deſideriū vindicte ſeu mortis aliene. malū item cōſiliū ⁊ iniquus cōſenſus. in alteri⁹ nocumētū. leſionē vel

UVA. BHSC. IyR_113_2

mortem. Qđ ſi perſona leſa eccl'iaſtica
fuerit aut ī ſtatu clericali ꝯſtituta gra-
uius eſt pcc̄m. et incurrunt eo facto ſic
agētes ⁊ cōſentiētes excōicatiōis ſen-
tentiā. ¶ Cōtra p̄ceptuȝ hoc grauiter
delinquūt hi: qui odio vel rācore prin-
cipalit' moti: aut intuitu vindicte aut
alieni grauaminis potiꝰ ꝙ̄ zelo iuſti-
cie īſtigati: ꝓximos ſuos ꝑ placitatio-
nes et proceſſus: aut iudicia publica
multipliciter vexant': etiā qđ ſuū eſt re
quirētes. Pōt nihilominus homo qđ
ſuum eſt in iudicio publico repetere. ⁊
ordine iuris ſeruato emēdā rōnabileȝ
ſue dānificatiōis reqrere. abſqȝ hoc
ꝙ odiēdo ꝓximū mortalr̄ peccet. quā-
ꝙ̄ ſepe: ꝓ pace ꝓpria et tranqllitate et
attenta ꝓximi indigētia: eligibiliꝰ eſ
ſet oēȝ emēdā abſqȝ lite publica remit
ti. Uulgo nāqȝ đr. In denario litis nō
eſt oboluꝰ amoris. ¶ Multum vero is
q̄ ledit aliū: đȝ attendere ꝙ ex alterius
mutilatione vel occaſione ſeu leſione
quacūqȝ cōtingit interdum leſum cuȝ
ſuis herediḃꝰ de paupari. in quo caſu
ledens quemadmodū fur aut latro. ad
oīm bonoꝝ perditoꝝ reſtitutionē tene
tur. ¶ Preterea ꝯtra p̄ceptuȝ hoc gra-
uiter peccāt: q̄ quoq̄ modo impediunt
excōmixtiōe viri et mlieris fetū naſci.
aut abortiuū ꝓcurāt. ſeu ꝑcuſſiōe vio-
lēta vteri. aut nimia īgluuie. aut ꝓpt'
anguſtiā veſtimētoꝝ ad laſciuiā ordi-
natā. aut etiā quācūqȝ negligētē fetus
cuſtodiā. Quod ſi fetꝰ iam erat aīatus.
grauiꝰ pcc̄m eſt: tunc enī vere homici-
dium ꝑpetrat'. ¶ Inſup contra p̄ceptū
hoc ſpecialit' peccāt inuidi. detractores
odio pleni ⁊ iracūdi. tunc p̄cipue cū in
ter affines ⁊ alios guerras aut diſcor-
dias implacabiles excitāt. ex q̄bus ma
la plurima oriuntur adeo vt is q̄ litem
mouit: eam cū vellet nō ſciret aut vale
ret ſedare. vn̄ ⁊ apud deū dānoꝝ inde
ꝓuenientiū: reus cōſtituit'. ¶ Occurrit
deniqȝ contra p̄ceptū hoc dānabilis ⁊
horrēda cōſuetudo in aliquibus obſer
uata ꝓuincijs. qua pro vniꝰ delicto to
ta ipſius ꝓgenies in mortē ⁊ ꝑſecutio
nem perquirit'. ¶ Hoc tādē p̄cepto in
terdicitur omne duellum mortale. aut
torneamentum. quibus mortis veriſi
militer imminet periculum.

¶ Capitulum decimum.

De ſexto loquitur precepto.

SExtum p̄ceptuȝ eſt. Non furtum
facies. Et eſt furtū vel latrociniū
rem alienā rapere ſiue tenere: alio cuiꝰ
eſt ignorante. ſic ꝙ ipſi hoc cognoſcen
ti diſpliceret. ¶ Hoc precepto diſtri-
cte ꝓhibet' oīs iniuſta mercatio. Cul-
tura quelibet terre aut laboꝛ infidelis
⁊ fallax qđlibet aut mēdoſuȝ artificiū.
Fictus etiā diete labor. Et rex ven[illegible]
venaliuȝ
um inutiliū quolibet pro vtiliḃꝰ vendi
tio. ſiue vēditor earū eas emendo dece
ptus fuerit ſiue nō. Nō enī qꝛ deceptꝰ
ſum: licite poſſum aliū decipe. ¶ Pro-
hibetur item hoc p̄cepto oīs vſura. fal-
ſa aduocatio aut patrocinatio. placita
tioqȝ vel lis nō rite aſſumpta. fraudu-
lenta procuratio aut iniuſtū iudiciuȝ.
Et generaliter oīs deceptio manifeſta
aut falſo colore velata q̄ qs alteri dam
nū facit qđ ſibi nollent fieri. ¶ Aggra
uatur autē pcc̄m hoc furti vel latroci-
nij: ex circumſtantijs loci ⁊ tp̄is. perſo
ne ⁊ ſtiliḃꝰ. quemadmodū ſi rem ſacraȝ
in loco ſacro. aut tp̄e orōni deputato:
quis auferat. Si etiā ꝑſona dānifica-
ta pauper fuerit ⁊ in ſe vel in ſuo ſtatu
aut in ſuis heredibus ex hoc graue de
trimentū patiat'. ¶ Requirit' autē ad

UVA. BHSC. IyR_113_2

pſone ſic aliū dānificātis abſolutionē: vt ablata ꝛ dāna ex integro dānificato reſtituat. ſm iudiciū boni viri quēadmodū citius ꝛ cōmodius poterit. Qđ ſi facultas nō ſit oīa reddere, ſalteʒ qđ poterit reſtituat. ꝛ ſi dānificatus ignoretur: ablata nihilominus in pios vſus ꝛ elemoſynas diſtribuit ſm iudicium ſuperioris. ¶ Hoc etiā precepto ꝓhibet᷑ oīs ſymonia. q̄ eſt ſacrorū venalitas. Pluralitas itē beneficiorū abſq; rōnabili cauſa. Et formatio vel vſus falſe monete. ¶ Item rem aliquā ad certos terminos ad credentiā plus iuſto vendere. Et oīs cōtractus illicitus. ¶ Preterea ꝓhibet᷑ hoc ꝑcepto oīs detractio ꝛ diffamatio qua alterius fama bona: omni argēto ꝑſtātior alteri iniuſte tollitur. Debet equidē ſic diffamans alteri famā ablatā reſtituere quātū pōt. publice q̄nq; veritatē cōfitēdo. ꝛ ſe malefeciſſe aſſerendo. Et multo magis. ſi cōitatē aut totū aliquē ſtatum: iniuſte diffamauerit. ¶ Inſup hoc preceptū infringūt q̄ a ſubditis ſuis vltra iuris equitatē ꝛ reipublice neceſſitatem tpalia bona violent᷑ diripiūt. q̄ etiam iniuſtas leges aut ꝑcepta cōdūt: cōtra deū ꝛ eccleſiā. qui in eo facto excōicationeʒ incurrūt. ¶ Amplius hoc trāſgrediunt᷑ preceptū adultere mulieres: illegittimos filios ad legittimoꝝ hereditateʒ ſuccedere faciētes queq; virorū ſuorū bona eis ignorātibus ſumptuoſe nimis cōſumūt. Cōſimilit᷑ delinquūt filij parētum bona eis neſciētibus inutiliter exponēdo. Seruitores etiā ꝛ diſpenſatores dn̄oꝝ ſuorū aut magiſtrorū bona infideliter miniſtrādo. Eccleſiaſtici viri eccl'ie bona: luxurioſe aut pōpatice. aut ea in theſauros cumulando. Illi item qui terminos agroꝝ dilatāt: proximos defraudando. Qui tributa iuſte inſtituta ſoluere renuūt. Et hi quibus cōmiſſa eſt teſtamentorū executio. elemoſynas et cetera legata in ꝑiudiciuʒ defunctoꝝ implere differētes aut ſoluere recuſantes. Plurimi ſunt horū modorum ſiles. q̄ ex ꝑcedētibus immoderatis ſumptibus ꝓueniunt. cū q̄s multiplicit᷑ vltra redditus et ꝓuentus ꝓprios ſumptuoſum gerit ſtatū. ſumptuoſus namq; ſtatus: ſumptuoſas requirit expenſas. ¶ Poſtremo cōtra preceptuʒ hoc grauiſſime peccāt. hi qui pecunia aut prece violēta. parentes ꝓpinquos aut ſeruitores ꝑncipalit᷑ intuitu ſeruitij: eccl'ie bona occupare procurant. cū preſertim eccl'iaſtica beneficia dignis ꝛ ſufficiētibus debeant᷑. ꝛ pure nō ſymoniace cōferri debeant. Alioquin in beneficio nullū ius acquirit nec a crimine liber eſſe pōt: quouſq; bn̄ficiuʒ ſimplicit᷑ reſignet ſymoniace ꝓmotus ꝛc.

¶ Capitulum vndecimum.

Septimum continet preceptum.

Septimū ꝑceptū eſt. Non mechaberis nec luxurioſus eris. ¶ Hoc precepto inhibet᷑ ſub pena pcti mortalis. om̄is ſocietas ꝛ carnalis cōmixtio viri et mlieris excepta m̄rimonij lege. Huius namq; oppoſitum afferre: eſt error cōtra fidem. ¶ Prohibet᷑ etiā ꝑcepto hoc tam in matrimonialit᷑ ꝯiūctis q̄ in ſolutis. oīs luxurioſus attactus mēbroꝝ genitaliū: quo nō ſeruat᷑ naturalis ordo indutus a natura. vel non rite copulant᷑ ptes ad ḡnationē a natura deputate. Et tanto peccatū hoc grauius eſt. quāto a naturali ordine lōgius recedit. ſiue inter pſonas ſolutas. ſiue (quod crimen aggrauat) coniunctas matrimonialiter. Siue fuerit huiuſce

UVA. BHSC. IyR_113_2

modi attactus in ſe vel in alia perſona. aut reſpectu beſtie in altera ſpē. ꝑ turpiſſimā ꝛ illicita cōplacentiā conſummatus. Si deniqꝫ ſpecialiter attactus ipſe innaturalis ꝑueniat a fediſſima viliſſimaqꝫ delectatione que mollicies vel pollutio dicit̄. Si quis aūt in his vel aliq̄bus hoꝝ culpabilis eſt. ſufficienter intelligere pōt quid iſti modi ḡnales loquēdi ſignificēt. nec em̄ pticularius extra confeſſionē eſt abominabilis hec immūdicia explicāda. nec caſte aures pure ꝛ innocentes horum prius ignotoꝝ noticiā acq̄rant ꝛ ſcandalizent̄. Sūt etiā caſus iſti enormiū cōtra naturā pctoꝝ p̄latis maioribꝰ epis. ſ. et ſuis penitētiarijs ad abſoluēdum reſeruati. quoꝝ aliqui ſc̄m leges ignis pena plectuntur. Nec pōt aliq̄s quotcunqꝫ bona aut elemoſynas operetur: eternum ſaluari ſi pudore motus hec pctā reticeat. vel adeo celet vt nō poſſit ꝯfeſſor pctī ſpēm diſtinctius ꝑpēdere. ¶ Peccati naqꝫ perpetratio: debuit maiorē pudorē inferre ꝙ eius reuelatio: ꝑſertim in cōfeſſione. ¶ Incidit aūt hō in horrendū pctm̄ hoc varijs de cauſis. Aliq̄n q̄dē ex ſola malicia alterius impellentis. ſicut iuuenes aliqui puerſi alios innocētes frequenter decipiūt. Aliquādo ex nimio ocio. Frequenter ex ſumptione nimia potꝰ aut cibi: potiū preſertim aut ciboꝝ exceſſiue nimis ſupercalefactiuorum. ¶ Sepe ex inhoneſtis v̄bis. aut aſpectibus radicatis aut fixis. Quandoqꝫ ex diuturna cogitatione circa carnalem actum. vel cōmixtionē viri ꝛ mulieris. aut inordinatu appetitu carnalis cōmixtionis cū tali vel tali ꝑſona. Interdū etiam ex peruerſa doctrina parentū ſeruitoꝝ aut ancilliarū. ſiue (quod magnū facinus eſt) magiſtrorum: cum quibus iuuenis aliquis cōuerſatur aut nutritur. Uel poſtremo ex ſola peccātis malicia. ¶ Ceterum ꝓpter deteſtandū pctm̄ hoc olim mūdus conſumptꝰ eſt vniuerſali diluuio. et quinqꝫ ciuitates ſodome et gomorre igni celeſti ſuccenſe. vt habitatores earū viui deſcenderent in infernum. Propter idem peccatū hoc: quod diuinam exclamat vindictā veniūt ſepius fames. guerre. peſtes. mortalitates. inundationes aquarū. proditiōes regnoꝝ. et alie multiplices clades ꝓut ſcripture teſtantur. ¶ Principale vero ꝛ efficax contra pctm̄ hoc ꝛ generaliter aduerſus luxuriā remediū eſt ſobrietas victus: maloꝝ vitare cōſortia ꝛ ocium. malas ꝛ noxias cogitatiōes ſtatim repellere ne figantur ī corde ex toto conatu preces ad deum virginē mariā ſanctos ſanctaſqꝫ dirigere cogitationes ſuas alioꝛſum diuertere et interdum corporalē penam libenter aſſumere. queadmodum quidam peritus linguā propriā mordens et temptationem alloquēs ſpuendo dicebat phy. phy. phy. horrēda immundicia. ꝛ tu nequiſſime demon auſus es mihi hanc illuſionē preſentare. ¶ Huius deniqꝫ peccati luxurie: plurime ſunt alie ſpecies ſcd̄m varios hominū ſtatus. queadmodum carnalis commixtio affinium parentum. aut aliarū religioſarum. Item perſonarum viduarum aut virginum conſtupratio. et quandoqꝫ raptus violentus. ex quibus infinite clades oriuntur: vt ꝙ perſona aliqua in via perditionis conſtituitur. aut perpetuam incurrit infamiam. vel ſeipſam occidet aut infantem ex ſtupro natum continuo nō ba-

UVA. BHSC. IyR_113_2

ptizatum iugulabit. aut deniqꝫ totus vnus ſtat⁹ aut cõitas infamiã aut ruinã patief. ❡Sentim⁹ poſtremo huius pcti in ſomno fantaſias et illuſiones: tunc tñ eſt pcti periculũ cũ qs antea vel poſt in vigilia: in nocturna fantaſia vel polutione delectetur.

❡Capitulum. xij. De octauo canit precepto.

OCtauũ preceptũ eſt. Non falſũ teſtimoniũ dices. Hoc precepto omne mendaciũ prohibet: illud quod in alterius perniciẽ cõmittif. Qð ſi iuramentũ interuenerit graui⁹ peccat. qꝛ periurus eſt. Nunqꝫ eñ pro ſalute etiam hoĩs corpali vel ſpũali debet qs periuriũ cõmittere: ſiue coram iudice ſiue ſeorſum. Periuriũ vero quod qs in iudicio publico committit: eſt caſuſ epiſcopo ad ſoluendum reſeruatus.

❡Cõtra pceptũ hoc grauif peccãt: q in cõfeſſiõe mẽdaciter pctm celãt: aut aliũ inique accuſant. ❡Inſup contra preceptũ hoc agunt qui delectabiliter nimis adinuẽtis nouitatib⁹ aut aliorum diffamatiõibus: aures credulas prebẽt. occaſionẽ inde pcti aſſumẽtes aſſerentes nimia leuitate de proximiſ mala. ❡Zelotipi ꝑterea vel ſuſpicioſi proximos ꝛ actus eoꝝ male ꝛ ſiniſtre iudicãtes aut interpretantes. adeo vt ex huiuſmodi credulitate falſa iniuſta bella vel lites ſepius moueãtur.

Cap. xiij. nonũ ambit pceptũ.

NOnũ preceptũ eſt. Non concupiſces vxorẽ proximi tui. ꝛ cõſiliter. nec femia virũ cõcupiſcat. ❡Hoc precepto diſtricte prohibef oĩs motuſ vel geſtus exterioꝛ malus. quo trahif alius vel ſollicitaf ad pctm luxurie. ſiue per internunciũ. ſiue per miſſionẽ litterarũ. ſiue per minas violẽter. ſiue etiã ꝑ munera. ꝑ promiſſiões. ꝑ mẽdacia. aut fictas adulationes. aut in ſuperfluo veſtimẽtorũ oꝛnatu: ioꝛdiato aſpectu vel inceſſu. vbis turpib⁹. aut deniqꝫ attactu quolibet luxurioſo. ſicut frequẽter cõtingit in amplexibuſ ꝛ oſculis. ❡Sciendũ eſt namqꝫ ꝙ oĩs concupiſcentia carnalis cõmixtionis ꝑter matrimoniale vinculũ. etiã ſolo voluntatis conſenſu plenarie perpetrata eſt moꝛtale pctm. vbi carnalis copula minime ſubſequef. Equidẽ vera eſt hec regula magiſtralis. Oĩs cõpleta volũtas ſiue bona ſiue mala pro facto reputaf. Mala volũtas pro facto reputatur. In q̃ pcti gñe peccare põt pſona matrimonialif alteri copulata quẽadmodũ ꝛ ſoluta: vt ſi mulier alteriuſ ꝙ viri ſui carnalẽ ſocietatẽ cõcupiſcat. ❡Omĩs etiã cõſenſus plenari⁹ ꝛ deliberatus. q̃ qs in turpib⁹ ꝛ carnalib⁹ cogitatiõibus delectaf. vbi etiã deeſt volũtas: actũ exterioꝛẽ ꝑpetrandi: ſcḋm plures doctores eſt moꝛtale peccatũ. ❡Patet igif ex premiſſis ꝙ oẽs amplexus oſcula ꝛ ſĩles attactus: principaliter ex luxurioſis cogitatiõib⁹ prius enumeratis procedenteſ ſunt grauia delicta. tantoqꝫ grauioꝛa ſi pſone fuerint affines: aut religioſe: vel eiuſdem ſexuſ. ꝛ qð enoꝛmi⁹ eſt: ſi in talib⁹ attactibus vel oſculis: talis nõ ſeruetur honeſtas: qualis in publico ſeruaretur. Quamobꝛem ſi qs in premiſſis attactibus vellet alteri vim inferre. deberet alius ex aduerſo quemadmodũ pro vite coꝛpalis tuitione viriliter reſiſtere: ſiue verbis ſiue factis aut validis clamoꝛib⁹ aut deniqꝫ factũ tale pſoniſ ipſi ĩ hoc iuuare valẽtib⁹ ꝛ ad hoc aſtrictiſ reuelãdo. Alioqn talis q̃squis ille

UVA. BHSC. IyR_113_2

eſt non ſinceriter ſuam diligit caſtita-
tem ⁊ honorem.

Capitulum.xiiij. decimum declarat preceptum.

DEcimum preceptū eſt. Nō cōcu-
piſces rem ꝓximi tui. Hoc eſt al
terius cuiuſcūq;. Et intelligit̃ hec con
cupiſcētia ꝓhiberi quēadmodū ſupra
in.vj.precepto de furto ⁊ latrocinio ex
plicatū eſt. Prohibet̃ enī hec concupi-
ſcētia ⁊ voluntas mala. cū mala volū-
tas (vt paulo ante dictuȝ eſt) pro facto
reputat̃. Tali namq; cupiditate cadit
freq̄nter hō in inuidiā ⁊ in impatiētiā
ſui ſtat⁹ ⁊ dei blaſphemiā. apud ſe nō
recte cogitās: bona tēporalia ſe iuſti⁹
meruiſſe: ꝙ talis ſu⁹ vicinus: ꝙ idcirco
de⁹ iniuſt⁹ eſt. ⁊ ſibi nō niſi fuſtra et in
anit̃ ſeruiēdū eſt: ꝙ ſi incomodū aliqđ
aut dānū alteri cōtigerit: ſtultus ille le
tat̃ ⁊ gaudet aſſerens pro ſuis demeri
tis et occulta malicia hoc idem ei acci-
dere. Cōtra p̄ceptū hoc reductiue pec-
cāt: opeꝝ miſcđie tam corꝑaliū ꝙ̄ ſpiri
tualiū ſeu elemoſinarū retentores: ve-
luti pauperib⁹ indigētib⁹ cuȝ facultas
adeſt: et occurrēte euidente neceſſitate
non ſubueniētes. ⁊ ſpecialit̃ parentes
ꝓprios q̄s pudēdū eſt mendicare. aut
deſeruiētes eſurire aut egere ꝑmitten
tes. Conſilit̃ peccant q̇ ſeruitoꝝ ſuo
rum ſalariū vł̃ lucrum iuſtū iniuſte re-
tinēt. q̇ elemoſynarū pretextu. aut fun
datiōis eccleſiarū occupāt iniq̄ alioꝝ
bona. dicentes proprietarios nimis
diuites eſſe: ⁊ eiſdeȝ abuti. nec eis pro
pterea inſtituēda fore. Condēnat eos
namq; approbata pauli regula: affir-
mās nō eſſe facienda mala vt inde bo-
na eueniāt. Nec quoquo modo ꝑ pctȝ
offendēdus eſt de⁹: eius trāſgrediēdo
preceptū: qualecūq; bonū inde prouē-
nire contigerit.

Capitulū.xv. oſtendit qualiter in his decē preceptis velut in mūdo quodā ſpeculo facies ꝯſciētiarū noſtrarū debemus inſpicere.

HEc igitur ſunt decē legis diuine
precepta ſupi⁹ enarrata in q̇bus
q̄ſi ſpeculo quodā polito terſo et mun-
do: religionis xp̄iane v̄itatē ꝑlegere. ⁊
toti⁹ vite nr̃e ac aīaꝝ cōſciētiarūq; no-
ſtrarū pulchritudinem atq; feditateȝ:
poſſum⁹ diſtincte conſpicere. His me
diātib⁹ cognoſcit hō vite ſue decurſuȝ
q̄liter diuina p̄cepta ſeruauerit: ꝙ̄tum
q; deuiauerit quib⁹ modis ſ̄m varias
pctoꝝ ſpēs deum offenderit. q̄lis deni
q; pctoꝝ ꝯfeſſio h̄nda ſit. Qđ ſi p̄dicto-
rū aliq̄ a quoq̄ꝙ non plene intelligant̃.
cōſulat ſuꝑ his ſapiētes potiſſime au-
tē deuotos viros. Ois namq; perſona
poſtꝙ̄ ad annos diſcretiōis ꝑuenerit.
ſi cōſenſu volūtario plenario ⁊ delibe-
rato hoꝝ alicui p̄ceptoꝝ ꝑ cōtēptuȝ in
obediēs extiterit. dilectiōi dei amoreȝ
creature p̄ponēdo. extra ſalutis ſtatuȝ
efficit̃. ⁊ in dānatiōis periculo ſtatuit̃
nec gratū aliq̇d deo dignū bt̃itudineȝ
oꝑat̃. Quamꝙ̄ ſi temptationē graueȝ
aut diuturnā ire: ſiue luxurie vel alteri
us pcti q̄s incidat. ſi ipſa tēptatio hoi
diſpliceat. aut eidē hō reſiſtat: vel non
plene ⁊ deliberate conſentiat: mortalr̃
nō peccet imo ſepe nullo mō peccat. ſȝ
magnū erga deū p̄miū meret̃ tempta-
tioni virilit̃ reſiſtēdo. Iudiciū ꝓſpice
re clarū eſt. quib⁹ vijs et modis decem
hec p̄cepta infringant̃. ſeptem mortali
bus ⁊ capitalibus pctis q̄ ſunt ſuꝑbia.
inuidia. ira. auaricia. gula. luxuria. et
accidia. Quinq; itē exterioꝝ ſenſuum

UVA. BHSC. IyR_113_2

miniſterio.q̄ ſunt viſus.auditꝰ.olfactꝰ.
guſtꝰ ꝛ tactꝰ. Sicq̄ quiſquis in his decē
ꝓceptis ſpeculi vite ſe diligent̄ intuet̄.
recte ſe conſpicit.vere ſe cognoſcit.ſecꝫ
ꝓuipēdit.ꝛ his obediēs diſcrete ſapit.

Cap̄.xvj.explicat q̄lit̄ triplicē veritatē ore vel corde cōfitēdo.a ſtatu pctī mortalis ad ſtatū grē reſurgimꝰ.

Sciens nihilominꝰ nr̄ miſericordiſ-
ſimꝰ pr̄ deꝰ ꝛ cognoſcēs nr̄am fra-
gilitatē ꝑ maximā.ꝛ ad malū pronita-
tē: multiplicibꝰ vijs mortali vita durā-
te paratiſſimꝰ eſt nobis delicta remit-
tere ꝛ grām cōferre: ſi dumtaxat vera-
citer ꝛ ex corde ſibi tres ſubſcriptas v̄i-
tates porrigimus. ¶ Pria veritas eſt.
Dn̄e ſic vel ſic contra vr̄am bonitatem
peccaui.qḋ mihi diſplicet rōne cuius
et pn̄iam ago:qr vos offendi:qui totꝰ
eſt venerādus ꝛ colendus qḋq̄ mādā-
tū vr̄m tranſgreſſus ſum.¶ Scd̄a veri
tas eſt.Dn̄e bonū habeo propoſitū ꝛ
deſideriū vr̄o iuuamine mediāte mihi
in futuꝝ p̄cauēdi ne incidā ī peccatuꝫ:
ꝛ occaſiones pctōꝝ iuxta poſſibilitatē
virium euitādi.¶ Tertia veritas eſt.
Dn̄e bonā hēo volūtatē pctōꝝ meoꝝ
ꝓfeſſionem integralit̄ faciēdi:ꝓ loco ꝛ
tempe:s̄m vr̄m ꝛ ſcē matris eccl̄ie mā
datū ꝛ preceptū.¶ Has v̄itates quiſ-
q̄s q̄licūq̄ loco ꝛ tp̄e ſincerit̄ non ficte:
aut mēdaciter:ex corde ꝓnunciauerit:
ſecurꝰ exiſtat ſe in ſalutis ꝛ grē ſtatum
cōſiſtere:ꝛ vitam eternā mereri. Quis
oīa enarrata prius crimina cōmiſiſſet.
Si etiam talis abſq̄ alia confeſſione
continuo decederet in abſentia ſacer-
dotis: dormiēdo aut alio quouis mo-
do: morte ſubita preuentus idem fina
liter ſaluaretur: acerbiſſima purgato-
rij pena mediante.¶ Ex quo notan-
dum ꝛ ſalubre cōſilium elicitur: vt chri-
ſtianus quilibet ſingulis diebus bis
aut ſemel: ſero aut mane: aut ſaltem fe
ſtiuis diebꝰ redeat ad cor ſuum conſci-
entiam examinans: an tres premiſſas
veritates proferre valeat cum cordis
ſinceritate: ſicq̄ intra ſtatuꝫ ſalutis ſe
eſſe confidat. Qḋ ſi eas puramente fa-
teri non valet: obſtante voluntate pec
candi qua actualiter delectat̄: aut ini-
quo ꝓpoſito: quo quis occaſiones pec
catoꝝ vitare renuit: quemadmodū illi
qui peccatis carnalibus merſi reſurge
re nolūt: aut vſuras ſuas aut iniuſtas
mercationes et lucra continuāt vel in
iuſte retinent alienum. Quicq̄ alteri-
us odio et vindicte deſiderio flagran-
tes: in nocendi propoſito perſeuerant
certiſſime ſciant hi et conſimiles: non
epiſcopum aut papaꝫ: tales abſoluere
poſſe. Quamq̄ talibus ſalutare conſi-
lium detur: vt ꝑ ſe ipſos vel alios: bo-
na que poterint iugiter operentur. orā
do vel elemoſinas dando. quo deꝰ eo-
rum corda illuminet: ꝛ ad bonum diri
gat ꝛ conuertat. Nullū eſt enī bonum
adeo exiguum quod non tādem deus
eterna vl̄ tp̄ali mercede remūeret. mul
toq̄ meliꝰ eſt tp̄ale bonum et minimū
q̄ omnino nullum promereri. Salu-
berrimū eſt etiam laudabilem conſue
tudinem illeſam ſeruare: ne eaꝫ diſſol-
uendo: nunq̄ eternū forte reſumat.

Ca.xvij.oñdit q̄s ſit cōfeſſiōis modꝰ et dat circa hoc breue documētū.

Quotienſcunq̄ accedit homo ad
confeſſionem peccatorum expla
nandam (hoc eſt de neceſſitate ſemel
in anno circa ſolēnitatem paſchalem.
cum mortis imminet periculum aut
in ſacramentoꝝ ſuſceptione. Ad fre-

UVA. BHSC. IyR_113_2

quëtiorem em̄ cõfeſſionez: regulariter nõ tenemur: quanq̄ ſepi⁹ ꝯfiteri multuz prodeſt ad augmentū gr̄e. ⁊ diſtinctiorē cognitōez: ⁊ explicationē peccatoꝝ) debet premeditari cõfeſſurus: q̇d aut in quo deliquerit: cuz examine diligenti conſcientiā diſcutiens: ac ſi magnum inde tēporale bonū reportaret. Accuſet ſe poſtmoduz peccator humiliter: non irriſorie. veraciter non ficte: vituperādo ſe non laudādo. pure recte atq̧ ſinceriter. Facta impertinētia dimittēdo. diſcrete inſuper vt non reuelentur hi quos conſortes et ſocios habuit in pcc̄o. De his em̄ cõfeſſor inquirens: grauiter etiā peccaret niſi forſan ſodales hmōi: cauſa petēdi conſilij ad eorum pellendā violentiā cõfitens detegeret. aut fortaſſis ad explicandam peccati ſpeciez: neceſſitas eos manifeſtari poſceret vt ſi quis cum ſola ſorore carnaliter cõmixtus fuerit. in quo caſu querēdus eſſet confeſſor perſonā in confeſſione detectā ignorans. ¶ Super caſibus aūt ad abſoluendū epiſcopo reſeruatis aut ſuperiori. remittat ſacerdos inferior confitentē ad prelatum vel ſuperiorē eum potentē abſoluere. Niſi forſitan cõfitenti mortis periculuz imineret: aut magnū aliquod ſcandaluz ex hoc aboriri vel peccati reuelationez ſequi coniectura probabili formidet. ¶ Hoc v̄o pro reg̃la certa ⁊ documēto ſalubri teneat: vt nunq̄ pro pcc̄o ſecreto vel occulto: pnīa publica penitētibus iniungat. nec pnīa imponat: quaz nequeāt aut nolint ſufferre. ¶ Non dꝫ rurſus ꝯfitēs iniunctā ſibi pnīam facilit̄ reuelare. q̇ ꝯtingit interdū pctm̄ ſuū prodi aut ꝯfeſſoris dicta: aut iterrogata nimia leuitate detegere. Hec em̄ oīa ſecrete cõfeſſionis integritatē cõcernunt. niſi (qd̄ abſit) pctōr penitētez ad maluz aliqd̄ hortaretur. ¶ Eſt p̄terea vtile ⁊ efficax remediuz diligētius retinendū ab his q̇ peruerſa inclinatiōe vel cõſuetudine incidūt in aliqd̄ enorme pctm̄: a q̇ non de facili retrahūtur. q. ſcilꝫ. ſeipſos ad penaz aliquā pecuniariā: vel aliā vſq̧ ad certū tp̄s prefixū: cū certo rōnis moderamine ꝯſtringāt: q̇tienſcūq̧ in id pctm̄ incidere cõtigerit. Dicunt nāq̧ ſepius inſipiētes aliq̇ ſe a pcc̄o ire luxurie. ꝑiurij: ⁊ ſi qd̄ eſt ſile abſtinere nō poſſe. q̇ tn̄ hoc ip̄o ſalubri remedio velut mēdaces facilime cõfutant. cum vni⁹ albi vel franci in emēda cuiuſlibet trāgreſſionis eis inflicta pena. ipſos a perpetratiōe iniuſti operis retraheret. Vn̄ manifeſte cõuincitur eos diuini precepti: et proprie ſalutis intuitu: a cõſuetis vicijs abſtinere poſſe. niſi fictā ⁊ ꝑuerſam haberēt volūtatez. et tales velut fatui veritati nō credunt: nec obediunt: quouſq̧ ſupplicia luant. ⁊ delictorū ſuoruz ſeram ⁊ infructuoſam penitētiaz agant. Fitq̧ iuſto dei iudicio vt qui penitere de cõmiſſis cū poſſunt nō volūt: cum velint nequeant.

Cap̄. xviij. Concludit nō eſſe quenq̄ ab alio ad pctum impellendū ſed ad bonū potius operādum.

Poſtremo q̇cq̇d agat hō in perſona ſua ſūpme caueat aliū ad male agēdū ſolicitare aut v̄bis aut factis exēplis vel ꝯſilijs aliq̇d agere. qd̄ de ſe ſit occaſio ruine pctī: ſpecialr̄ coraz iuuenib⁹ aut pſonis inocētibus. ¶ Hoc em̄ ꝓpriū eſt ſingulareq̧ demonū officiū: quēadmodū bonorū angelorū inter eſt ſpecialiter homies inducere ad bonū. ¶ Compertū eſt etiā frequēter

UVA. BHSC. IyR_113_2

accidere. ꝙ hoīes alioꝝ ad maluȝ impulſores vix aut nunꝙ̄ delicti ſui cōdignā pniam aſſecurantē ꝑficiant. q2 nequeūt eos corrigere ad bonū quos deceperūt. iaȝ forte dānati ſunt vindictā a deo poſtulātes. eternamqꝫ eis maledictionē iugiter imprecantes. Sicuti ex oppoſito iā ſaluati alioꝝ doctrinis et factis aut opera diligēti (qua nullū deo opus ad ſacrificiū accepti⁹ eſſe poteſt. et ad pcc̄a delenduȝ validius) pro ſuis adiutorib⁹ preces indeficiēter effundūt. ❡ Curet etiā ꝓpterea fideliū q̄ſquis iuxta cognitiōis ꝛ ꝟtutꝭ a deo ſibi ꝯceſſarū facultatē monitionib⁹ et exēplis aliū ad bene agendū incitare. pater filiū. doctor diſcipulū. ꝛ ſapiens inſtruat ignorantē. ❡ Rogem⁹ tandē pro mutua pace ꝛ vnanimi inuicē charitate. quo poſt morteȝ corporis hui⁹ perēnis btitudinis ꝑticipes ſimus: quā nobis cōcedat deus. vnus eſſentialr. et ꝑſonaliter trinus qui eſt benedictus in ſecula ſeculorū. Amen. ꝛc̄.

❡ Secunda pars huius opuſculi. De confeſſione.

QUiſquis a morte peccati ad ſalutis ꝛ grē ſtatū volet reſurgere quodqꝫ vt actus ſui et intentiones ad vitam eternam vtiles ſint ꝛ meritorie neceſſe eſt. ꝙ delicta ſua recogitet et cognoſcat. dolens de cōmiſſis. atqꝫ ꝓponat auxiliāte do a pcc̄o mortali ſibi p̄cauere ꝛ abſtinere in futurū. Firmū p̄terea ac ſinceruȝ ꝓpoſitū habeat cōpetētib⁹ loco et tpe pcc̄a ſua ſaltē mortalia diſtincte et integraliter confiteri. ❡ Quod vt cōmodius fiat: prius q̄ cōfitens crimina ſua reuelatur⁹ accedat: ipſa circa ea matura moroſaqꝫ diligētia p̄meditari tenetur: quaſi magnū aliqd emolimentuȝ tpale inde reportare ſe credere. vt conplete magis ipſa confeſſori ſuo ac lucidius exprimat. ❡ Quia vero plurimi ſimpliciū: ob negligentiā aut ignorātiā nō excuſantē ſed potius accuſantē: modos ꝛ ſpecies neſciūt pcc̄oꝝ: pn̄s cofecta eſt tabula. quā inſpiciētes confeſſuri: cogitatiōe p̄uia inſtructi ſufficienter ad ſaluteȝ poterūt ſua pcc̄a cognoſcere. memoriterqꝫ tenere. et cōfeſſoribus vtiliter reſerare. ❡ Procedit autē tabula hec: ꝫm numerū ꝛ ordineȝ pcc̄oꝝ mortaliū q̄ ſunt. ſup̄bia. inuidia. ira. auaricia. accidia. luxuria. gula.

❡ Confeſſurus ergo tuā primit⁹ conſcientiā examinās interroga te.

❡ Circa peccatum ſuperbie.

SI vanaȝ tui laudē ꝛ ꝓpriā excellētiam queſiuiſti aut optaſti. Propter bona fortuita et caduca: diuitias ſcȝ auꝝ ꝛ argentū terrenaſqꝫ poſſeſſiones. Aut ꝓpter naturalia bona. ſ. corporis pulchritudinē. fortitudinē. iuuētuteȝ. et ſimilia. ❡ Seu etiā rōne gratuitoꝝ donoꝝ. ſicut eſt dei cognitio vl' affectus deuotio. ❡ Si alios contēpſiſti ꝓpter alicui⁹ hoꝝ bonoꝝ p̄cedentium defectū. ❡ Si aliqua opa feciſti: vt inde mundanā laudē acciperes. vel vt alij te meliorē ꝙ̄ ipſe ſis: reputarent ꝛ multo magis ſi hoc feciſti p̄textu hypocriſis ficte. ꝙ̄ vt alijs eſſes exēplar in bonum. vt eos a malo retraheres. ❡ Si nimiuȝ pertinaciter in niſus es opinioni ꝓprie vel credulitati. alteri⁹ cōſiliū cōtennēdo. ſpāliter in materia fidei ꝛ xp̄iane religiōis ex hac em̄ radice pullulant hereſes ſortilegia et falſe credulitates. ❡ Si per iactantiaȝ aut

UVA. BHSC. IyR_113_2

inanē gloriā opera bona recitaſti. vel te alijs pñtibus inculpaſti: vt ob hoc humilis ⁊ deuotꝰ crederis. ¶ Si gloriatus es corde aut ore de malo. vt qḋ aliū defraudaſti. vel ei iniuriā intuliſti. quoꝗ per te ⁊ tuos cōplices ad male agendū potens extitis. ¶ Si ſuperioribus tuis inobediens extitiſti. et eos contempſiſti. precipue carnales parentes ⁊ ſpūales. ¶ Si intra cōfeſſionem mentitus es pctm̄ tuū: aut eius ſpeciē mūdano pudore celando. talis enī cōfeſſio inutilis eſt ſed ⁊ nouū crimen incurris. ¶ Si pctōrum tuoꝝ excuſatiōes queſiuiſti. aut minuiſti culpam tuā ſocijs aut cōplicibus imponendo. ¶ Si te per inobedientiā ⁊ cōtemptū excōicari pmiſiſti. aut leuiter nimis excōicatis participaſti. ¶ Si in iudicio publico vel alibi ob pudorē veritatꝭ reuelande. periuriū cōmiſiſti. ¶ Si a bonis opibus aut verbis abſtinuiſti: propter obloquētium quorūdam fatuorū timorē. ¶ Si indignando contempſiſti peccatores: pauperes ignorātes. impotentes. aut infirmos. eos precipue qui tibi genere ꝓpinqui ſunt. aut ſi eoſdē irriſiſti. ¶ Si ſignis aut verbis cōtempſiſti eos qui ſtudēt deuotioni. ¶ Si preſumptione motꝰ aggreſſus es ardua: ſcientiā tuā aut potentiā excedentia aut tuo ſtatui vel ſtudio indecentia.

¶ Circa peccatum inuidie.

Si de alterius in cōmodo letatus es. cum ei infortunium aliquod cōtigerit. aut ſi diffamationē ſeu perſecutionem incurrerit. ¶ Si de bonis alterius doluiſti. quia bene famatus bonus: pulcher: ſapiens: eloquens: deuotus. aut religioſus exiſtat. ¶ Si malū alteri preoptaſti. vel bonā famā ipſius minoraſti: verbis iniquis de eo publice vel ſecrete manifeſte aut fraudulenter prolatis. eius verba ⁊ opera ſiniſtre iudicando. aut in peiorē partē frequenter interpretando.

¶ Circa peccatum ire.

Si diu cum conſenſu iram contra proximū tenuiſti: cum deſiderio vindicte vel appetitu nocēdi per te vel per alium verbis aut factis. ¶ Si ira vel odio contra quēcūꝗ cōtumelias protuliſti. aut in rebus nocumentum prebuiſti. vel irriſiſti. ¶ Si eū pcuſſiſti: vulneraſti occidiſti. Et attendatur diligenter an leſus ſacerdos aut clericus extiterit. ¶ Si a leſis a te vel iniuriam paſſis veniam petere renuiſti cū preſertim equales tibi forent. aut in nullo ſubiecti. ¶ Si arma inuaſiua ad nocendū tuliſti. ¶ Si alteri mortem ſiue leſionem illicite minatus es etiam appoſito iuramēto. ¶ Si ſecretum alienum reuelaſti. ¶ Si humiliter a te veniam petentibus indulgentiam denegaſti. ¶ Si motus ira iuraſti nequiter vel periurium commiſiſti. aut ſi deū blaſphemaſti. ludum alearum aut alium exercendo. ¶ Si odio vel rancore potius ꝙ iuſticie zelo placitationibus vel litibus aliū vexaſti. ¶ Si alteri maledixiſti preſertim parentibus aut propinquis.

¶ Circa peccatum auaricie.

Si alio neſciente vel nolente retines illud quod eſt ſuū. ¶ Si furtum rei ſacre aut eccleſiaſtice vel alterius cuiuſcūꝗ intra eccleſiam vel locū ſacratum cōmiſiſti. ¶ Si contra deum ingratus indignaris ꝙ non tibi ſicut

UVA. BHSC. IyR_113_2

et ceteris ꝓuenerint diuitie. nec ad vo-
tum ꝓſpere ſuccedūt oīa. ſi ob hoc im-
memor dei bñficioꝝ ſibi ſeruire cōten-
nis. ¶ Si cōia bona dñoꝝ vel paren-
tum laute nimis in vſus ꝓprios ſum
pſiſti. aut mercenarioꝝ ꝛ ſeruitoꝝ iu-
ſtum lucruz nō eiſdem tribuiſti. ¶ Si
falſas ꝛ iniuſtas mercaturas exercui-
ſti: et modum inquiras. ¶ Si falſo et
mendaci artificio vſus es: moduz que
rere. ¶ Si ſymoniam in te vel in alio
perpetraſti. ¶ Si cōmutatione vſura
ria cuz alio cōtraxiſti. aduertatur mo-
dus. ¶ Si ſine lucri periurus fuiſti.
¶ Si ludis ꝓhibitis vt eſt taxilloꝝ
ludus: auaricia motus te immiſcuiſti.
¶ Si feſtiuis diebus ſepe cauſa lucri:
manualē laborez aut mercationē ꝑ te
vel aliuz fieri cōſenſiſti. ¶ Si cōmiſſa
tibi in teſtamento vel aliter legata vel
elemoſynas ꝑficere et diſtribuere ne-
glexiſti. ¶ Si opa mīe et elemoſynas
occurrente neceſſitate oblationes ꝛ de
cimas ꝑficere aut ſoluere cōtempſiſti
¶ Si ficta adulatione vel intentione:
pecunias extorquendi aliuz decepiſti
aut etiā irriſiſti. ¶ Si parētuz vel ma-
riti bona eis inſcijs abſtuliſti. ¶ Si
ꝓprias ꝛ alienas poſſeſſiones inutili
ter cōſumpſiſti. ¶ Si alieni dāni cau-
ſa vel occaſio volūtarie et gaudēter ex-
titiſti: vt lucrū inde vel cōmodū repor-
tares: vt exēpli grā ſi inter duos rixaz
moues: vt ex eoꝝ mutua lite aut ver-
bere vel occiſione emendā iudiciariaz
aut patrocinij lucrū feras. ¶ Si famē
aut peſtilētiā optas vt ꝑ eā diteris. aut
de parētū morte gaudes vt ſuā heredi-
tatē accipias. aut ſi ꝑiuras. aut aliū ad
periurādū impellis: vēdēdo ꝛ emēdo.
¶ Si i artificio qͦcūqꝫ inutiles adinue
nis nouitates vt ditatus abūdes.

¶ Circa peccatum accidie.

Si miſſam ꝛ horas vel aliud diui-
num officiuz ſeu ſeruitiū omiſiſti
celebrare: ad que dicenda tenebaris.
¶ Si in feſtis ſpāliter que eccleſia ob-
ſeruari precepit aut alias per triſticiaz
negligentiā vanitatē aut ocium eccle-
ſiaſticum officiuz predicationes ꝛ ſer-
mones audire cōtempſiſti. ¶ Si con-
ceſſum tēpus diebus ꝑſertim feſtiuis
in verbis aut factis ocioſis inutiliter
ꝯſumpſiſti: aut eccleſiaſticū officiū ſer
monib' garrulis turbaſti. ¶ Si idem
preſtitū tēpus exceſſiue dormiendo in
lecto tuo demorando vel aliter male
occupaſti. ¶ Si per negligentiāz aut
incuriā. ſanctas habere meditationes
mortis iudicioꝝ ꝛ bñficioꝝ dei erga
te pretermiſiſti. ¶ Si pro benefactori
bus tuis viuis ꝛ defunctis preces fun
dere neglexiſti. ¶ Si cōmiſſoꝝ tuo
regimini ꝛ cure nō recte ſolicitus exti-
tiſti. ¶ Si negligēter de pctīs contri-
tus es aut cōfeſſus. vel ante confeſſio-
nem circa pctā tua premeditatiōez ha
bere noluiſti. ¶ Si pctōꝝ tuoꝝ obli-
tus es. vel iniunctā pniam minus de-
bite perfeciſti. ¶ Si quelibet vota vel
promiſſa infringēdo tranſgreſſus es.
et attendatur modus. ¶ Si deniqꝫ pre-
ceptoꝝ eccleſie fuiſti tranſgreſſor. vt ſi
publicam euchariſtie ſumptionez vel
alioꝝ ſacramētoꝝ ſuſceptionez diſtu-
liſti. ¶ Si non recte ipſa ſacramenta
ſuſcepiſti vt ſi non premiſſa debita in-
tegrali confeſſione.

¶ Circa peccatum luxurie.

Si moroſas cogitationes circa car
nalē actū: cum complacētia ꝛ de-

UVA. BHSC. IyR_113_2

lectatione nociua in corde tenuiſti.
¶ Si cogitationibus talibus vel aſpe
ctibus aut verbis aut ſignis aliquib⁹
motū carnis excitaſti. nec eidē ſufficiē
ter reſtitiſti. ¶ Si huius pcti occaſio-
nes non fugiſti. aut qđ deteri⁹ eſt: eaſ-
dem ꝓcuraſti. ¶ Si per tales tempta-
tiones vel motus in luxurioſum ꝯſen
ſum cecidiſti affectando exteri⁹ opus
ſi poſſes vel auderes perficere. ¶ Si
attactū aliquē inhoneſtū vel pruritꝫ
in mēbris pudendis exercuiſti: ex quo
carnalis delectatio ſecuta ſit. ꝛ modus
diligenter aduertat̃. ¶ Si taliū pecca-
torum erga alios cauſa vel ruine occa-
ſio fueris. verbis. oſculis. amplexibus
aut alijs ſignis. vel forte picturis et fi
gurationibus inhoneſtis. ¶ Si dor-
miendo hanc carnalem delectationeꝫ
vel pollutionē icurriſti. Si cū alia per
ſona carnaleꝫ cōmixtionē incidiſti. Et
attendat̃ cuius gradus vel conditiōis
foret pſona. aut vxorata alteri. aut vir-
go. ſi genere ꝓpinqua. ꝛ in quo gradu
ſi ſanctimonialis religioſa. aut in ſa-
cris ordinib⁹ conſtituta. ſi tibi conſen-
ſit aut ei violentiam intuliſti. ſi deniqꝫ
eiuſdem tecū ſexus aut alterius erat. ꝛ
exprimat̃ modus. ¶ Si luxurie pctm
opere cōſummaſti alio ordine ꝙ natu
ra dictauerit. ¶ Si matrimonij legit-
timam honeſtatē nō obſeruaſti. rōne
operis in ſe vel circūſtantiarū. que ma
gis in confeſſiōe certis ſunt interroga
tionibus cognoſcende ꝙ verbis vel
ſcripturis quibuſlibet in publico reſe-
rande. ¶ Si diebus feſtiuis minori-
bus aut minus ſolemnib⁹ talia pecca-
ta perpetraſti. aut forſan in ſacratis lo
cis. ¶ Si abortiuū ꝓcuraſti. aut fetuꝫ
ex vtero naſci impediſti. aut ob ſtrictu
ram veſtimentorū aut per agitationē
corporis immoderatam vel choreis vł
alijs pluribus inuſitatioribus modis.
¶ Si diſſolutis ꝛ inhoneſtis aſpecti-
bus ꝛ choreis aut geſtibus in cōpoſi-
tis: vel innata pulchritudine: aut fuco
mendaciter colorata: vel deniqꝫ veſti-
mentis ſuperfluis alios ad malū alli-
cere voluiſti aut te ꝯcupiſci ab eiſdem
affectari. ¶ Si tibi matrimonialiter
ꝯiuncte perſone carnalis copule debi-
tum infirmitate aut alio legittimo im
pedimento ceſſante denegaſti.

¶ Circa peccatum gule.

Si ieiunia ab eccl̃ia obſeruari mā-
data tranſgreſſus es. ceſſante in-
firmitate. impotentia vel alia ratio-
nabili cauſa. ¶ Si ex nimia cibi vł po
tus ſumptione: ebrietatem luxuriam
diſſenſiones aut corporis infirmita-
tem incurriſti. ¶ Si ob eadem cau-
ſam ſtudium laborē mercationem vel
aliud opus ad quod agendum teneba
ris obmiſiſti. ¶ Si per nimios ſum-
ptus in potibus ꝛ cibis te vel tuos he
redes indigere aut mēdicare coegiſti.
¶ Si deniqꝫ nimis auide aut abun-
danter cibum ſumpſiſti. vel delicta fer
cula curioſe perpetraſti. aut horam co
medendi preueniſti. ſic ꝙ ex hoc prece-
ptum aliquod dei vel eccl̃ie ſolueretur
vel grāde aliquod corporis incommo-
dum ſequeretur. ¶ Per hec aut oīa
que de ſeptē pctīs mortalibus iam ex-
plicata ſunt poteſt homo cognoſcere
quib⁹ modis quinqꝫ ſenſuū exteriorū
miniſterio cōtra decē legis ꝑcepta. cō-
tra miſc̃ōe opa. ꝛ duodeciꝫ nr̃e fidei ar-
ticulos deliq̃rit vt nō ſit opus: hec po-
ſteriora priorib⁹ addere niſi quis enu-
meratis prioribus ſpecialiora ꝛ parti-
cularia adiungere voluerit.

UVA. BHSC. IyR_113_2

AD plenariū autez precedentium intellectū: vt cognoſcatur qualiter rite ſit facienda confeſſio notanda ſunt aliqua. ¶ Primo q̄ de communi regula eſt et eccleſie precepto: tenetur: quilibet ad minus ſemel in anno circa paſcha peccata ſua confiteri: cū etiam euchariſtiā aut aliud ſacramentuz ſuſcipere intendit: tunc etiā cum mortis imminet periculū. Cuz preterea ipſe q̄ peccatorē abſoluere poteſt adeſt: cui⁹ preſentia nunq̄ in poſterū haberi formidatur: q̄uis ſepius confiteri proſit quater videlicet annuatim. vel menſibus ſingulis: aut quolibet ſolemni feſto iuxta perſone facultatem τ ſtatuz.

¶ Scdo q̄ confeſſio in loco penitenti vel publico fieri debet: ne occaſione ſecreti loci τ pretexto deuotionis. impellat dyabolus ad malas cogitationes: τ iniqua verba vel opera. nunquā etiā confeſſor confitentis vultum aſpiciat.

Tertio q̄ multa ſunt crimina a q̄bus peccatorē ſacerdos ſimplex abſoluere non poteſt. niſi penitentiarius fuerit. aut a prelato ſuperiori poteſtatem acceperit. Quēadmodū ſortilegium: q̄d aliquādo per abuſum ſacrarum reruz cōmittitur. aut ex alijs rebus friuole cauſa querit̄ que non eſt in cauſa intēti effectus: quod per res ſacras cōmittitur ſacrilegiū: q̄d eſt furtū rei ſacre vł intra locum ſacrum. Percuſſio violenta ſacerdotis vel clerici. ſymonia hereſis. ceteraq̄ crimina quibus eo facto excōicatiōis ſentētiā incurrunt delinquētes. homicidium. percuſſio patris: aut matris. periuriuz in iudicio publico cōmiſſum. adulteriuz ſignanter notoriū. mulierum raptus violentus. defloratio virginū. corruptio ſanctimonialiū. τ inceſtus cū conſanguineis intra quartū gradū. votorum fractio. oppreſſio paruuloꝝ infantium ob negligentē cuſtodiā. peccatuz item turpiſſimum τ abominabile quod cōtra naturam dicit̄: ſiue in ꝓpria ꝑſona per molliciē perpetratū ſit. ſiue in alio commiſſum qui eiuſdē ſexus exiſtit: vel in perſona alterius ſexus ſi fiat in alijs mēbris q̄ natura ad generationem deputauerit: vel ſi deniq̄ in alia ſpecie admiſſuz ſit. Talia naq̄ crimina grauiora ſunt q̄ ſit eſus carnium in ſacro ſancto die veneris. vnde et de eis tenetur pctōr expreſſe confiteri: ſub pena eterne damnatiōis.

¶ Quarto q̄ perſona cōfitens debet habere voluntariū propoſitum omnia pctā ſua iuxta vires integraliter explicandi: et ad interrogata veritatez ſine mēdacio reſpondere: nec ad ſui excuſationem quicq̄ celare. Item celare etiā debet pctm alterius. niſi fortaſſis aliter ſuuz pctm reuelare non poſſit: vel niſi perſonā talē ad ſuum cōmodū ſpirituale confeſſori detegeret abſq̄ preiudicio cuiuſcunq̄. Q̄d ſi prelatus ſup̄ior vel penitētiari⁹ non ſingula peccata cōfitentis integralit̄: ſed ſolus caſus reſeruatos audire voluerit reſeruet pctōr alia delicta minori ſacerdoti poteſtatez ſup̄ his habēdi cōfitenda.

¶ Quinto q̄ nullus iniunctā pniam recipere debet: niſi quā perficere voluerit. quam τ celare tenetur: vna cū alijs a cōfeſſore prolatis aut interrogatis: niſi forſan q̄ abſit idem cōfeſſor cōfitentē verbis aliquib⁹ ad malū inducere vellet.

¶ Sexto q̄ ſi grande q̄d alicui reſtituēdum ſit: τ is ignoretur cui debet reſtitui. vel etiā ſi votorum cōmutatio aut relaxatio faciēda ſit cōſulat̄ prelatus ſup̄ior vel alius horū poteſtatē habens: non tantū ſacer-

UVA. BHSC. IyR_113_2

dos inferior. ¶ Septimo ꝙ ſuper pec-
catis in generali ſupi⁹ enumeratis: ſi
caſus ſpeciales occurrāt: vel numerus
delictoꝝ: tenet hoc confitens explica-
re. tūc preſertim qñ particularitas ca-
ſus vel numer⁹: ſpecialem haberet an
nexam maliciā mortalē. vt cuꝫ quis de
cem francos abſtulit pauperi vxorē et
filios habenti: vel in loco ſacro graui⁹
peccatū eſt ꝙ furtum preciſe in genera
li cōmiſiſſe. Et pariformiter in alijs ca
ſibus particularitas exprimat. prout
cōfitens meminerit ſm beneplacituꝫ
confeſſoris: obmiſſis circūſtātijs alijs
ad peccati grauitatem impertinētib⁹.
¶ Octauo ꝙ ſi ꝑſona confitens in pec
candi propoſito perſeuerat: vel de no-
uo pctm iterare diſpoſuit: aut ꝙ abla-
tum alteri ſm facultatem ſuam non
vult dimittere vel reſtituere. aut ꝙ a
carnali peccato luxurie recuſat abſtiē-
re. vel ꝙ nocēdi iniquum ꝓpoſitū reti
net. nullus hāc perſonā a peccatis cō-
feſſis poteſt aut dbet abſoluere. quāꝙ
tali perſone ſalubriter conſulat: vt bo-
na q poterit interim ꝑficiat quatinus
eam deus in viam rectā dignetur illu
ſtrare. ¶ Nono notet ꝙ peccatū qdli-
bet tanto peius ac deterius eſt: quan-
to pluribus intulit nocumentū. Pro-
pterea ſi quis fuerit alteri⁹ ruine cau-
ſa et occaſio. vt innocens: preſertim iu-
uenes aut puellas ſuo conſilio horta-
tu vel alio quouis modo ſolicitādo ad
peccatū agat hui⁹ rei diſtrictā pniam.
et procuret deceptoꝝ a ſe correctionem
aut emendationē totis viribus procu-
rando et per ſe et alios eos ad viaꝫ veri-
tatis: et ſanā doctrinaꝫ reducendo. In
hoc eni conſiſtit portio pncipalis ſatiſ
factionis et pnie. ¶ Decimo ꝙ ſi quis
poſt cōſciētie ſue examinationem dili-
gentē: ipſe peccatoꝝ quorūdā etiā mor
taliū a ſe cōmiſſoꝝ non reminiſcatur:
tunc per ſolā generalē cōfeſſionē de ip
ſis abſqꝫ alia ſpeciali ſaluabit: ſi tñ ea
ꝑus oblita: poſtmodū ad memoriā re-
dierint: ea ſpecialiter certis tempore et
loco confiteri tenet. Qua in re pericu-
loſum eſt cōmiſſoꝝ a ſe delictoꝝ mor-
taliū per negligentiā atqꝫ deſidiā im-
memorem fieri.

¶ Abſolutio.

Forma abſolutiōis ſufficiens re-
quiſita pro peccato de qbus ꝯfeſ-
ſor intēdit et poteſt abſoluere cōfitētē.
Ego abſoluo te a peccatis tuis. In no
mine pris et filij et ſpūſcti Amen. Et ſi
cōfeſſio fiat de excōicatiōe tātūmodo:
dicatur ſic. Ego abſoluo te ab excōica
tiōe tua. In noīe pris et filij et ſpūſſcti
Amen. Et ſi cum hoc fiat abſolutio de
pctō ꝓpter ꝙ lata eſt excōmunicatio:
vel de alijs: addatur forma prior. Addi
tiōes quedā alie conditionales aut in
uolute tutius dimittuntur.

¶ Tertia pars huius opuſcu-li de ſcientia mortis.

SI veraces fideleſqꝫ ami
ci cuiuſpiam egroti cu-
ram diligēti⁹ agāt pro
ipſi⁹ vita corporali fra-
gili et defectibili conſer
uanda exigunt a nobis: multo fortius
deus et charitas pro ſalute ſua ſpiri-
tuali ſolicitudinem gerere ſpecialem.
In hac enim extrema mortis neceſſi-
tate fidelis probatur amicus. Quippe
nullꝫ eſt opus miſericordie maius ſi
ue commodo ſuis: quod et tanti apud
deum meriti et amplioris frequenter
eſtimatur: quemadmodū perſone no-
ſtri ſaluatoris iheſu chriſti ſi in terris

UVA. BHSC. IyR_113_2

nobiſcum degeret: impēſum ſeruitiuȝ corporale. Quamobrem cura fuit preſenti ſcripto cōponere breuē quendaȝ exhortationis modū habendum: circa eos qui ſunt in mortis articulo conſtituti. valentem etiā generaliter omnibus catholicis ad artem et noticiam bene moriendi conquerendam. ¶ Cōtinet autem hoc opuſculū breue quattuor particulas. ſcilicet. exhortationes. interrogationes. orationes. et obſeruationes.

¶ Prima pars continet quattuor exhortationes.

¶ Prima eſt.

Amice dilecte aut dilecta: cōſidera nos oēs ſubiectos eſſe potenti manu dei ꝛ ipſius voluntati: omnes nos cuiuſcunqȝ conditionis aut ſtatus: reges. principes. diuites. ꝛ pauperes mortis tributum ſoluere neceſſe eſt: venimus in mundū peregrinoruȝ more. vt ex eo tranſeamus non vt manſionem in eo ſtabiliamus: quin potius: vt hic bene ꝛ meritorie viuentes et deo ſeruientes: horribiles inferni penas euitemus: ꝛ gloriam eternam habeamus. ¶ Recognoſce diligēter cuȝ gratiarum actiōe a deo tibi cōceſſa beneficia: ꝙ tibi etiaȝ in hac extrema hora ſui cognitionem dederit. nec te morte ſubita preoccupauerit: gratias pro his et alijs innumeris donis nunc eidem referendo ſuam infinitam miſericordiam confugiens: et de commiſſis a te criminibus veniam humiliter poſcēs. Solicite cogita te in vita tua plurima delicta perpetraſſe: quibus penam ferre meruiſti: vnde ꝛ huius infirmitatis ꝛ mortis penas patienter tolerare debes: rogans deum vt preſentis doloris acerbitas: remiſſionem operetur peccatorum: et purgatorij horribilis cruciatus: in hanc afflictionem tuam: per ſuam miſericordiam cōmutetur. Tollerabilius eſt namqȝ hic preſentialiter ꝙ̄ in futuro puniri. Quod ſi ſic corde contrito: patiens penam neceſſariam tanꝙ̄ voluntariam feres ꝛ omnem penam ꝛ culpaȝ remittet deus: certuſqȝ paradiſum introibis. Alioquin per impatientiam: eternam penam et damnationē incurres. ¶ Super omnia in hac extrema hora conſtitutus meditare circa tuam ſpiritualem ſalutem: nunꝙ̄ enim fortaſſis in futurum huius meditationis occurret oportunitas. omnē aliam ſolicitudinē ꝛ rerum terrenarum curam relinque: quas relinqui neceſſe eſt. q̄ etiam nec ab inferni precipicio corruentē eripere valent. Plena fide te deo committe et ei qui omnipotens bonꝰ ꝛ ſapiens eſt: te ꝛ tua ꝛ tuorum regenda prebe. Omnem preterea cogitatuȝ tuum in eum dirige aſtantes ſolummodo ꝛ ſuperſtites rogans: vt pro ſalute tua deum precibus exorent.

¶ Secunda particula ſex habet interrogationes.

Dilecte aut dilecta. Uis tu mori et viuere in ſoliditate fidei chriſtiane reſpectu dei et domini noſtri ieſu chriſti tanquam verus fidelis ꝛ obediens ſancte matris eccleſie filius? Reſpondeat volo. ¶ Petis a deo veniam peccatorum tuorum commiſſorum et obmiſſorum: que contra eiuſdem amorem: maieſtatem atqȝ bonitatem feciſti. Nec eum prout debebas honoraſti? Reſpondeat peto. ¶ Ma

UVA. BHSC. IyR_113_2

bes ne ſincerum propoſitum et explicitam voluntatem: vitam tuam in melius commutare atq; corrigere ſi vita comes ſuperfuerit. Rogas etiã deum: vt tibi gratiam preſtet hoc propoſitũ continuandi veramq; contritionẽ habendi. ¶ Es tu conſcius tibi ipſi alicuius peccati mortalis vel criminis: de quo non ſis confeſſus. Optas ne etiam cor tuum illuminari: ab oblitorum criminum ſi que ſint habendam noticiam: ⁊ ſi tu libenter ꝯfitereris ea. ¶ Uis ablata per te reſtitui integraliter: q̃tum ad id teneris iuxta tuarũ facultatũ valorem: etiam ad vſq; oim bonorum tuorũ ceſſionem ⁊ renunciationem. vbi alias ſatiſfactio fieri non valeret ⁊ coram deo et hominibus veniam iniurie petis. ¶ Indulges ex toto corde omnibus qui tibi nocumentum intulerunt: ob reuerentiã ⁊ amorem domini noſtri ieſu chriſti a quo et veniam ſperas. Petis ſimiliter indulgeri tibi ⁊ remitti ab his quos verbis aut factis leſiſti. Ad has omnes premiſſas interrogationes affirmatiue reſpondeat. Uolo.

¶ Tertia particula breues ⁊ deuotas adminiſtrat orones.

Primo dicat infirmus ex toto corde deum orans. ¶ Deus meus pijſſime pater miſerere mei. Deus meus pijſſime pater. In manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Pater miſericordiarum: miſericordiam fac huic paupercule creature tue. Adiuua me nunc etiam in hac vltima neceſſitate. Succurre domine iam anime egenti et deſolate. vt non a malignis ſpiritibus captiuetur: et a canib9 infernalibus deuoretur. ¶ Dulciſſime domine ieſu chriſte ob honorẽ ⁊ virtutem tue benedictiſſime paſſionis: iube me recipi intra numerum electorum tuorũ. Saluator meus et redemptor meus: reddo me totum tibi: non me renuas ad te venio: non me repellas. Domine paradiſſum tuum poſtulo. non ob valorem meorum meritorum: ſed in virtute ⁊ efficacia tue benedictiſſime paſſionis: per quam me miſerum redimere voluiſti. et mihi paradiſum precio tui ſanguinis emere dignatus es: ipſum mihi cõferre feſtina: propter quẽ nec tue diuitie: aut potẽtia minuetur: nec ipſe paradiſus anguſtior aut minor inuenietur.

¶ Salutet poſtmodũ beatiſſimam virginẽ Mariam dicens.

Regina celorum mater miſericordie: confugium peccatorum: reconcilia me vnigenito filio tuo: eius clementiam pro me indigno peccatore interpella: vt ob amorem tui mea remittat crimina perducens in gloriam ſuam. ¶ Angelos dei hinc precibus inuitet inquiens. Spiritus celorum angeli beatiſſimi aſſiſtite queſo mihi migranti ex hoc ſeculo: et potenter eripite me ab omnibus aduerſariorum inſidijs: et animam meam in veſtrum conſortium aſſumite. Tu precipue angele bone cuſtos meus. ¶ Poſt hec inquiratur ab infirmo: cui ſanctorum vel ſanctarum magis deuotus extiterit: vt illi precem offerat dicẽdo. O glorioſiſſime ſancte vel ſancta ſingularẽ in te dum viuerem ſpem ⁊ confidẽtiã repoſui: ſuccurre nũc mihi ĩ hoc extremo neceſſitatis articulo laboranti. nũc anxior ſupra modũ. tẽpus nunc inſtat et hora: iam in adiutoriũ meũ intẽde.

UVA. BHSC. IyR_113_2

¶ Quarta pars quaſdam obſeruationes edocet. vt ſciatur qualis predictorum vſus habendus ſit.

SI patiens nondu3 eucariſtiam aut extremā vnctione3 ſuſceperit interoget̃: ſi eadem ſacramēta deuote paratus eſt recipere? ¶ Si etiā ſuper interrogationibus p̄miſſis veriſimilit̃ appareāt r̄nſiones patientis non vſq3 quaq3 ſufficiētes exiſtere. remediū apponatur q̄tum id cōmodius fieri poterit: vel per miniſtratione ſacramentorū cōfeſſionis eucariſtie aut extreme vnctionis [illegible] eide3 manifeſtando periculū quod incurrit: nō plene ſatiſfaciendo petitionib3 ſup fide ſua ꝛ ſalute cōſcientie ꝓpriis. Moneat̃ vt decedat tanq̄ verus et fidelis xp̄ianus. ¶ Attendat̃ ſi infirm⁹ ipſe excōicationis vinculo aſtrictus tenet̃. ꝛ propterea ſubmittat ſe totis viribus ordinationi ſancte matris eccl'ie vt abſoluat̃. ¶ Si moritur⁹ ꝓlixu3 tp̄is ſpaciū: ad ſuam recollectionē habeat. nec morte feſtina ꝓueniat̃ legēde forent cora3 eo ab aſtātibus: hyſtorie ꝛ oꝛones deuote. in q̄bus ſanus ꝛ viuens ampli⁹ delectabat̃. vel recenſenda eſſent diuina precepta vt ꝓfundius meditet̃ ſi quid aduerſus ea negligenter oblitum deliquerit. vel ſimilis coram ea inſtructio recitetur. ¶ Si patiēs vſum loquendi ꝑdiderit habet tñ ſanā ꝛ integrā noticiam ad interrogatiōes ſibi factas vel oꝛones coram eo recitatas: ſigno aliq̄ exteriori vel ſolo cordis cōſenſu reſpōdeat. hoc enī ſufficit ad ſalutē. ¶ Preſentetur infirmo: ymago crucifixi vel alterius ſancti quē ſanus ꝛ incolumis ſpūaliter venerabat̃. ¶ Si non oīa premiſſa dici breuitas ſinat: proponende ſunt oꝛones. illa preſertim q̄ ſaluatori noſtro ieſu xp̄o dirigit̃. ¶ Nullatenus aut minime ſi fieri poſſit morięti amici carnales. vxor liberi. vel diuitie ꝛ ad memoriam reducatur. niſi inq̄tum id exigit patientis ſpūalis ſanitas ꝛ dum alias [illegible]ter obmitti nequit. ¶ Non detur infirmo nimia ſpes corporalis ſalutis conſequēde ingeratur potius eidez: prima monitio ſuperius explicata. Sepe namq3 per vna3 tale3 inanē ꝛ falſam cōſolationē ꝛ incerta3 ſanitatis corporee cōfidentiā: certam incurrit homo dānatione3. Quinimo hortandus eſt patiens vt per contritionem ꝛ cōfeſſionē: anime ſanitatē procuret q̄ ꝛ ad ſalutem corporis (ſi ſibi fuerit expediens) valere poterit. et inde ſecurior atq3 quietior erit. ¶ Quia vero frequēter corporalis infirmitas: ex anime languore ortū habet: papa per expreſſam decretalem cuilibet medico corporis diſtricte p̄cipit. ne cuiq̄ egroto corporeā conferat medicinā priuſq̄ de ſpiritualis medici cōfeſſoris: ſc3 requiſitione eundem monuerit. Hinc expediens videretur: vt in quibuſlibet pauperi3 hoſpitalibus vel domibus dei ſtatuto firmaretur: ne quis ibide3 eger ſuſcipi poſſet qui non primo ingreſſus die cōfeſſione3 faceret: vel idoneo ſacerdoti ad hoc ipſum deputato paratus confiteri ſe continuo p̄ſentaret. ſicut in domo dei Pariſius laudabiliter obſeruatur.

¶ Opuſculum tripartitum finit.

UVA. BHSC. IyR_113_2